КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса я мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически партин Нохч-ГIалгIайн обкоман, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхачу Советан а Министрийн Советан а орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 92 (4572). | ЕРА, 1 август, 1968 шу. | Мах 2 кап.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

ДукхагIдерча бохамашка чуйнгца дьалхаад гуралхьа дийна хаат. 29 июль тIаккхочушка хьекха дьаннад 96 процент хилл, хIьота ю деррига хIана дин дьаха хьол а дьахкад.

ХIанз республикин механизаторийн керттера доккха да хьатIадовгIаче шере хьуьньахь дахьта кийчдар.

Зибь ххара бахкаро дика вIаштIехьдаьккха кхачанацу Гудермесски района бахкамашка. Цу районо хIанзале 2.535 гектар хьахкхара зибь яхкай — из хилахх кхархIачула 21 процент ю, Сунженски районе 2.791 гектар е 12 процент, Наурски — 1.909 гектар е 11 процент. Ерригача республике хIара иттанех эзарх гектар хьалхкара зибь ахкай. Зибь ахар схьахарчул дикагIа ду.

ЦхьайIельада, бохгаландакисса деза, хьатIахулача шера хьуьнкьаша массадерча бохамашка декхарIача бес са бахкха еш ца хилар.

Урус-Мартана, Шела, Шелковской, Нохсаран районашна хIинц мара йолаелаьнц из вадхIамо агротехнически мероприяти. Хьем ма дий, тIехдика зибь ахкача заап чIогIа хьуьнахьргхилар.

Ядат чуддарца цхьана дIадолладе деза тракторашна шел сиенна балх байташ зибь ахкарга.

IАНА—ЙИЗЗА КИЙЧО!

ХЬАЙБАШТА — ШОРРТА ДОАКЪАР

Республикан колхозий, совхозий хьайбай продуктивность айяра керттера, кхоачашдамза даргдоаца, гIулакх да дикал лакха йоза доакъар шортта Iалашдар. Мишта вIаштIехьдаьккхад из гIулакх республикан бохамашка?

29-гIа июль тIаккхочаш хIинйинен эрий тIаьхнек баьцаш 73,4 эзар гектара тIара хьекхай, хIьата из ха тIаккхочачаш цу ерригача цаназкара IIзалтъаь йол 68 эзар тонн я. Вешта аьлча, планах Iалашъе езача ерригача дьалах 33 процент хул цох.

Республикан районашта юкъе эггара дикагIа вIаштIехьдаьккхад доакъар Iалашдара гIулакх ерригга Iалашъе езача дьалах хIанзале 52 процент кийчъяьча Шелковской районе, ах план кхоачашъяьча Шаьла районе.

Дукха а кIезигагIа йол Iалашъяьй Сунженски, Грозненски МалгIабика районашка.

ДикагIа вIаштIехьдаьккхад республике хьайбашта Iалашдамате пайдане дола доакъар — баьцах хьоар Iалашделга. ХIанзале 1318 тонн сонгIа Iалашдалъад из, план 60 процент кхоачашъяьй. Ала деза из доакъар Iалашделга дIалахIача шерарчул дикагIа вIаштIехьдаьккхалга а.

Дакха я республика деррига бохамаш дIалаьрхIача гIожа доакъар Iалашдара темпаш а. Бакъда, кхы я дикагIа деларгдар гIулакх Грозненски, Сунженски, Нохсарен, Надтеречни районашка бохамашка из гIулакх эзала отгIалаьдецаре.

ГIожа доакъар Iалашдара план кхоачашъяра пайда аца беза болх бе торе йолча хIара денах. Болх деррига вIаштIехь ца беаккхе кхоачашъергъяц доакъар Iалашдара план.

29-гIа ИЮЛЬ ТIАККХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА БОАХАМАША ГIОЖА ДОАКЪАР IАЛАШДАРАХ ЙОЛА [redacted]КА

(план процентаща)

	Деррига гIожа доакъар	Цу даькъе йол
Ачхой-Мартана	33	33
Ведана	14	9
Грозненски	26	26
Гудермеса	44	47
МалгIабика	21	26
Надтеречни	50	37
Нохсарен	11	40
Наурски	48	36
Ножай-Юрта	17	18
Советски	2	—
Сунженски	27	20
Урус-Мартана	32	47
Шаьла	39	50
Шелковской	50	52
г. Грозный	26	38
Ерригача республико	32	33

ХАННАХЬА ТОАЯЬ ЯХА ШКОЛАШ

Школашка занятеш дIайолаяла цхьа бутт мара бисабац. Цулуххьа ухх тIеххьарча хана геттара а сихденнад школашта ремонт ялта, уж доагорца Iалашъелга, хьехархошта квартираш кийчъелга. Дукхахдолча а керда школаш хьалхью, тIадетта классий цIеноа ду, дешархой учебникашца Iалашбу.

Дешара шера кийчо еча хьинаре дакъа доац партийни организацешца, моттигерча Советаша, колхозийн совхозийн кулгалхоша, общественноста.

Масала, шоай юртарча школана эшачунга дика хьожаш я Ножай-Юрта района Орджоникидзе цIерагIча колхоза правлени, партийни организаци. Дукха ха я школа бокъонаш тоаяь яьнна, хIьата школана а беррига хьехархошта а кхоачамхилла дахча лелад. Колхоза правлене хьожалаьча ахчах школьни кабинеташка дешара гойтара пособеш Iалашъяьй школана телевизор ийцай.

Дешара кердача шера школаш кийчъеча доккха новкъостал даьд Сунженски, Шелковской районий боахамий кулгалхоша, моттигерча Советаша, берий даьй-нанноша. Цига дукхагIйолча школашта хIанзе ремонт яьй, хьехархошта квартираш кийчъяьй, царна Iанна боггабе кIорж дахчек делад.

Школаш кийчъелга, хьехархой мел эшачунца Iалашбелга дика леладу Надтеречни, Наурски районашка, мишта кхычахьа а.

Цхьабакъда, массанахьа мишта дац гIулакх. Дешара кердача шера кийчо елга къаьстта ледара латт Шаьла районе. Школашта хьатIахетта классий цIеноа хьалдIелга эсала лелаху цига. Нагахьа санна Майртуперча школах хетта ду классий цIеноа ухх шера йистедала мегаш дале, бакъда АтагIерча школа-интерната, Октябрьское юртарча юкъьйцарча школа хIараяр 160 четтиг йола пристройкаш хIанз санна мара болх ца бойя хьалъьь дргйолаш яц.

Миттта вола хьал тIа да Гудермесски района школаш дешара кердача шера кийчъелга а. Азамат-Юртарча школана хьатIахетта ду классий цIеноа ремстройучасток де йоллена ер шоддагIа шу да, хIьата цу тайпара объект Ишхой-Юрта, Ножай-Юрта ремстройучастка хьалъю кхоалагIа шу да. Бакъда, ухх шера а дешархошта саггата эшаш дола классий цIеноа хьалдаь доала томам я. Новогрозненски юкъерча школе спортивни зал «Степной» совхозо хьалъе йолаь ер бархIлагIа шу да. Района школаш эшача учебникаща, бераш кога гIирсаца, школьни формаща Iалашдара сарцагIъяьнац Гудермесски горно.

Школашта хьатIахетта хьалду классий цIеноа дешара шу дIадолаболалехьа йистедахара цIенкаштта теркам тIабахийта беза Нохсарен, МалгIабика районашка а.

Бераш деша дика хьйсар кIелига да йолга кхета а хем республика просвещене Министерства, парте райкомаша, халкъа дешара органаша, боахамий кулгалхоша ерригга терахьаш сарцагIъяха еза дешара кердача шера школаш дика кийчъяра. ХIана чIоагIа деррига ме да хьалъеш латта керда школаш, школьни пристройкаш сихагIа йистелхар. ДукхагIча зкъе из гIулакх юхетет хьалъеш латта объектащ гIишлой материалашка эсала Iалашъяро. Тоъаш яц хьу, цемент, басар, кхыйола материалаш.

Хоаш да дукхача моттигашка школаш кхоачамболлаш ца хилар бахьан дела бераш ших сменагIа дешилга. Цулуххьа просвещене министерстве декхарийла я цу моттигашка хьалъю школаш, классий цIеноа, кхыйола а объекташ хьалъяра болх зами тIахьежаш лоаттабе. ХIьата гIишлошъераша беррига эзз тIабахийта къахьега деза школаш, пристройкаш, хьехархошта хьалдеш дола цIеноа цхьоалагIа сентябрь хьатIаххачалехьа хьалдаь дахара.

ХьатIадоагIача дешара кердача шера республика школашка бола бе воагIаргва 1418 хьехархо. Уж баха хIанийсбара, дикача кхоачамца тIаацара хIанзе йоакхо е еза халкъа образоване районий отделаша, школай директораша, моттигерча Советаша.

Хьехархой ерригсоюзни съезде къамаьл деш нох. Брежнева Л. И. лиидза мах бир хьехархочун къахьегама, хIьата цун массаза а йоакха е езалга белгал а дир. ХьатIадоагIа дешара шу чIоагIа бехкте яхаме да. Республика ерригга школаш ухх гаргтарча шерашка дешара кердача планаш тIех программаш тIех яха еза. Цулуххьа хIанзе а лерттIа йоакхо е еза школай технически база чIоагIъяра, къаьстта уйла тIаяхийта еза юрташкарча школай. Масала, 275 бархI шерарчел юкъерчел юрташкарча школашка 144 физика, 165 химе, 229 биологи кабинет тоъаш яц. ЮрташкарчадукхагIйолча школашка пионерски комнаташ, классеи школеи боаца болх бара дола цIеноа, физкультурни залаш, столовеш яц. Халкъа образоване моттигерча органий декхар да цу гIулакхца хьахийца ахча доагIачеи дизза дIахахийтара тIахьожам лоаттабар.

Республика торгови организацеша хIара школана мел эша учебникаш, тетрадаш, гойтара пособеш, кога гIирс, школьни форма Iалашъеча новкъостал де деза. Къаьстта теркам тIабахийта беза нохчийн гIалгIайн меттала учебникаш ханнахьа хилийтара.

Хьехархой ерригсоюзни съездо Коммунистически партен просвещене болхлошта хьалхашка отталаь бехкенкхаме декхараш дизза кхоачашдара, дешархошта кIоарга эшаш ялар хIанз чIоагIа лоархIаме да дешара кердача шера йизза кийчо яр, республика ерригга школаш ханнахьа тоаяь йизар.

Каста республике чакхъаргдьа хьехархой августовски совещанеш. Цига дувцаргда дешара кердIа шу дика дIадоладара, школазчка дешара-кхетача болх дикагIа вIаштIехьбаккхара де дезарех. Августовски совещанешка хьехархоша гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара новкъостал де деза партийни советски органаша, ерригача общественноста.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

В. И. Ленин вай 100 шу дизара накъадолхаш!

«Грозпромстрой» треста № 4 йолча гIишлой-монтажни управлене дика болх беш ба йиьлагIча участка гIишлошъераш. ХIанз цар город Грозне хьалдеш да 70 квартира хула цIа. Ухх шера кхоачагIча квартале дIакудала дездеш да из. Цу цIагIа отделочни балхаш деш да. Цига хьинаре къахьег малераша из. Толмачевас, Усмановас, Тайсумовас, Бечаевас, кхычар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) В. Толмачева, Б. Бечаева, Т. Усманова, У. Тайсумова сменагIа баьча балхах лаьпа дувцаш ба.

И. Плиева сурт.

МАШИННАЬКЪАХОЙ СОВГIАТАШ

Доккхийча толамашца накъа боагIа машиннаькъахой цIейна Грозненски наькъий мастерскойшкара болхлой. Наькъаш хьалъийлеш тоадара ворхI бетта план кхоачашъяьй цар. тIех кхоачашъяьй наькъашта капитальни ремонт, сменах стрелочни переводаш яра задани. Дакхъевай балха эсаре, лохбаьб наькъаш тоадарга дIабода мах.

Геттара дика толамаш дахкаш наькъий мастераш из. Тимаеви, Ярмоловн, Ситникова керте латтача кхоалагIчен, бархIлагIчен, ийслагIчен околоткай коллективаша. Ухх тIеххьарча шерашка халагIча моттигашка лазача цар боахамаша тIех дика оценка йоах «Коммунистически къахьегама околоткаш» яхе цIи лелаечар. Миттта 27 бригада, кхо йиъ гаргга наькъахо а ва «Коммунистически къахьегама ударник» яхе сийлен цIи лелаеш.

Новкъостанта масал а телаш къахьег наькъий йолхлоша Г. Божко, Г. Устархановa, П. Васаева, П. Ойзаева, А. Крымова, И. Хусаинова, кхычар. Шоай рационализаторш а ба хистанце. Царех ба механик-наладчик Г. Гончарук, гIаьш техха мастер Н. Горячий, токарь Т. Хорошилов, кхыйбараш а. Ухх шера ворхI бетта цар тIийнача предложенешта торо хилийтар массеха эзар сом кхоле.

ЧIоагIа тIера ба наькъахой шоай балха говзал лакхъяра, дешара. Укказа къахьегачарех алхаш институташка, технически училищашка, болхлой - кагирхой школашка [redacted] ба.

Дукха ха йоаццаш хоза кхаъ хилар: шоллагIча квартале социалистически яхье лаьхара толамаш дахарах Грозненски отделене карара кара теха ЦIи байракх елар парна.

Г. АНОХОВ.

СОНИЙ ГАЬЛАШ ЧУЕТТАЙ

ХIара шера дукха пайда лу совхозе тха сом лелабеча бригадо. ДIадахача шера заданеш тIехкхоачашъярах оаха аьнхар РСФСР юртбоахаме Министерствай ВЦСПС-ий ЦIе байракх.

Тха гIамгIаш, Iажаш, хьачаш, кхыбола сом кхоач мехка дукхача городашка: Горьке, Сызране, Ставрополе, Москве, Коми АССР-е, кхыча моттигашка.

Ухх шера а ба тха сом вагонашцей самолеташцей баьха кийчбеш. Ухх деношка город Горьке дIайоавийташ 1400 Iажий яьшка а.

Планах 373 тонн сом дIабала безаш дар тхо. Оаха 700 — 800 тонн лургба. ХIанз сихденна кьоагда кхача Iажаш чуэдаш да тхо.

Сом дика къуекъебаь, хIана тха дехкар — из шой хенналь цу а мийе магага дIакхачийтар. Из оаха кхоачаш е доагда.

К. КАДИЖИЕВА,
Ачхой-Мартанерча «Орджоникидзевский» совхоза звеньевой.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРОНЕИ КПЧ ЦК ПРЕЗИДИУМАИ ЮКЪЕРА ВIАШАГIКХЕТАР

Ухх шера 29 июле г. Чиерне-над-Тиссой доладенная КПСС ЦК Политбюронеи КПЧ ЦК Президиумаи юкъера вIашагIкхетар.

КПСС оагIонгахьара вIашагIкхетара юкъе дакъа доаццаш ба: КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев; КПСС ЦК Политбюро членаш — Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест; КПСС ЦК Политбюро членалла бола кандидаташ — П. Н. Демичев, П. М. Машеров, КПСС ЦК секретараш К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев.

КПЧ оагIонгахьара — КПЧ ЦК Хьалхара секретарь А. Дубчек; КПЧ ЦК Президиума членаш — Ф. Барбирек, В. Биляк, О. Черник, Д. Кольдер, Ф. Кригель, Я. Пиллер, Э. Риго, Я. Смрковский, И. Шпачек, О. Шимон; КПЧ ЦК Президиума членалла бола кандидаташ — А. Капек, Я. Ленарт. Б. Шимон, Централни контрольни комиссе председатель М. Якеш.

Чехословаци оагIонгахьара вIашагIкхетара юкъе дакъа доаццаш ба Чехословаци Социалистически Республика Президент Л. Свобода.

ЧИЕРНЕ-НАД-ТИССОЙ ВIАШАГIКХЕТАР

КПСС ЦК Политбюронеи КПЧ ЦК Президиумаи юкъерча переговорашка 29 июлерча кIиранадийнахьа шина а [redacted] къамаьлаш даьраша вIашой дийцар шоаш лерхIаваш.

КПЧ ЦК Президиумей КПСС ЦК Политбюрой переговораш оршотдийнахьа бийса яххалца хилар.

Шаккхе а делегаци барта яхар 30 июлерча оршотдийнахьа Iуйра денз переговораш дIахо а яра.

30 июле Чиерне-над-Тиссой дIахо а хилар КПСС ЦК Политбюрой КПЧ ЦК Президиумей вIашагIкхетар, хIьата дагардар вIашой новкъосташка лувнаш чакх а даьлар из. Къамаьлаш дора вIашагIкхетара доакъашхоша — КПСС ЦК Политбюро а КПЧ ЦК Президиума а членаша.

БАЬЦАШ ЙОКЪАЛУШ ЛАТТ

Ухх тIеххьарча шерашка Iана ма-малаьь «Нвероновский» совхоза фермашка хьайбашта доаттIача тайпара доакъар доаттадеш хилла ха дагагIац сона. Шаккха а тоъаш яц. Баьца, аьки, гурахьа доакъар Iалашдеча деношка саги шьабелча кулгалхошка, специалисташка дадийгIача вIалла Iана сагот хIана ду аьнна а хетаду.

Миттта хула хIана а. Мангада бехкар мишта дол шра? — кьона хаьттача доно доалаш IоттIаду хьона хьалхашка, хIьата а йол дьоххача дIадахача хьалхашка этта сурт хабар вах уттадечех тара лаш. Мишта вах Iехабе гIертага шоаш Iехабу совхоза кулгалхоша, специалисташа.

10 июне хилар тхо Ухканарча Аьлте-Юртарча доакъар Iалашдеча ухх шера юххьанца вIашагIъеллача бригаде. Цу хана ухкаш вар совхозай директор нох. Плиев. КПСС райкома секретарь нох. Степнов. Цар чIоагIа бехк баьккхар бригадирча Тутаев Хизирах. баьцаш хьакха хIана йолаид, ха дIайолаш ма латтий хьаш. Цу деношка ерригга лаьаха еача 500—600 гектар тайп-тайпарча баьцех 10 гектар мара хьекххаьдар.

ХIанз дукха ха йоаццаш цIаьхха а хилар тхо цу бригаде. Цхьа бутт сонгIа ха дIаяхай. Фу хувцаденнад?

Сона хьалхашка ула цу бригаде аьлада а тIехьа а дах йоахаш тIадола шн блокнот. Хьалхарчун тIа Хизира даь лоацца къамаьл да:

«ХIанз мара дIадолаьленнилац тхо. Юхьаг цасола а хала ма хулий. ХIахо белх цхьекхаргба».

Ухх деношка дIаладаьр мишта айденах да. Бакъда, тхана бIаргаденнар кхыча тайпара дар. Хизира бехках доацаш я да ухказа дукха кхоачамбоацараш.

ДукхагIа йола йол чуйца аьнна лаьрхIа техника бригадо летт хIана а бола гIа ца болабеча сапце. Ухказа а цIенна «ДТ-75» аха шн трактор, дукха «Беларусаш», тIехьаьнова техника.

Йол чуэцача дахад тхо. Цхьа косилка тIехьа а йолаш трактор лел цу декхача кхай тIа. По хьокхаш яр йокъалла йолаенна буц я.

— ЦаI мара агрегат еций шун?

— ВIашагIйолла йиш йолаш-м хилар ер уж, хIьата хьекхачул тIехьагIа йольнигаш ца тоъар ххер тхо.

Из цаI мара доаца йолхьнаг долча хилар тхо. Цхьа йисте сеца латтар тракторист. Шен трактор гаьно дIа а отталь йолхьнагаш гон етташ воаллар из. Йол уллар баийхарах маьаю сен йокъаяраx хьозза а сина.

Цулуххьа цу вай дакхехьа бийцача цхьан беттан бархI дийнахьен ухказа 100 гектар цонай йол мара хьекхадац. Ма да кхоалагIйола зама. Нагахьа санна цу бола а низал ха районача воаш юхйисс 200 гектар хьакха мел ха эшаргьа-хьогI? Цул совгIа дIайийна баьцаш а ма дай ухказа 400 гектар хилла.

Эрий хьйна баьцаш йобиз латт, фу дича бакъахьа да?

Совхоза керттерча инженерага нох. Булургалова хетт оаха:

— Тишна а мукъа йолхьнаг ший района бохамашка, уж бахьан доаш йол чу ца эцаш ма латтий.

— Ай вар шоай ма дий цхьа йолхьнаг, — цецаьлар инженер.

— Да-м дар, тоъаш из цаI, ихе вегатта хьокха йол хьалохьаe магац цунна, хIьата хаст-хаста доза а латт яц.

Мичара дахьаргда из. «Сельхозтехникаш» яхача объединене доацаш из дий уж.

Йолхьнигаш ца хилча, кхычахьа а цхьа шой тайпара приспособлени йийе а кIалхарбоалар, ухказа цу гIулакха уйла еш сиг вац. БIаргагуш дац арендашка говрий йолхьнигаш а. Хьалхагiа-м цар дора уж баьхаш.

Кулгалхой, специалисташ хIанз пигахьа мара болхаш йол хьекхача.

Ча, силос, йол — вешта аьлча деррига доакъар шоаш Iалашдергда аьнна вIашагIъеххкар ухказа бригадаш, хIана из система, ехай, хьалха зиначул дукха хIана эргадаьккхаьац.

ЧIоагIа уйла тIа а яхийта цу гIулакха совхоза кулгалхой, оаргагIа ца боале дIадахача шерашка санна доакъар ца тоъарах доких зе хургза боахама ухх Iей а. ХIанз шаьрача къамаьлаца цхьабараш кIалхарбувла гIертаро пайда хургбац совхоза.

М. ЗАНГИЕВ.

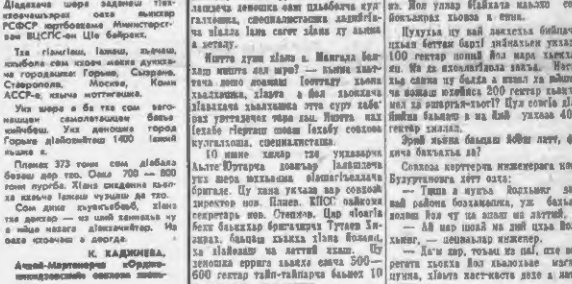

Дика вIаштIехьдаьхад Гудермеса районе «Октябра 40 шу» яхача колхозе хьайбашта доакъар Iалашдара гIулакх. ХIанзале 400 тонн йол Iалаш я ер фермашта юхе дIаоттаьй. Пайда эшаргбе ма а. АргIаш даь дIаоттадарал совгIа чак прессовани а еш из Iалашдеш ба хIанз колхозе.

СУРТА ТIА: шоана гу кхай тIа прессовани яь ча автомашинашца ферме дIаеваш бовкка мах.

Н. Кобиашвили сурт.

ДЕРРИГДУНЕН IX ФЕСТИВАЛЕ

«ДОГ ХЬОЦА ДА ТХА, ВЬЕТНАМ!»

29 июле массанех а хьалхагIа гIайттар фестивала дей. Софе комсомольцаши дешархойи столицин улицашка, бульварашка, майдашка арабаьлар, тIехбувлараша ер дешаш гIадола цIе леитеш дIателар дукхьы: «Вьетнамаца солидарность йолаш хилара». Цхьабакъда, цу Iуйрийна кхы а хьалхагIа гIайтта хила мегар ДРВ-и Къулбехьен Вьетнам мукъалкхкара Къамин фронтов бахкийта кьона вихалаш. ТIаккхоачаш латтар геттара чIоагIа кхоккадена хургдола ди—царга хьежаш бар клубашка, аудиторешка, предприятешка, институташка, лаьтта леладеча кооперативашка. Фестивала программагIа 29 июлах хилар Вьетнами турпала халкъок катирхошен американски империализма агрессена дукхьала доаттабеча къовсамцерча солидарноста ди.

Фестивалий историегIа дуккхьашха болгарски столице чакхдаьккхар къахьегама солидарноста субботник. Вьетнама новкъостал дара фошлана заводий цехашкарча станокаш тIа, керда гIишлонаш хьалъеча. Софияна юхе гIоллерча кхашка болх беш хилар ерригача континенташа бахкийтараш.

Деррига дукен демократически кагирхой федерацеи Дуьен халкъашта юкъерча студенткий союзеи фестивале хьайийллар «Вьетнамацарча солидарноста центр» яха клуб. ПаргIатарча цIеной шин этажа тIе дIахийсьаьй фотодокументий, книжкий, плакатий экспозици.

«Вьетнамацарча солидарноста центр» хьаеллача хилар Тэ Куанг Тьен керте вола ДРВ-и Чан Ван Ты керте латта Къулбехьен Вьетнам мукъалкхкара Къаман фронтен делегацеш, ВЛКСМ ЦК хьалхара секретарь Е. Тяжельников керте вола советски делегаташ.

Фестивале эттара хьалхара балха ди — 29 июль — даим хургдолаш юкъе гIоргда турпала вьетнамски халкъацарча солидарноста болами историена. КIежйоахаш я «Гера Искыр» яха фестивальни городок, цига бах кагирхой форума доакъашхой.

...«Вьетнамацарча солидарноста центра» чуволлача наIарга чакхдоал цу мехка патриоташта долча новкъостала средствах гулъелга. Средстваш гулъяра юкъе ше дакъа доацилга — фестивала байракха кIал гулбеннача беррагешна а чIоагIа сатувса хIана да. Хоаш ма хиллара, хIара делегаце Софе дехад кьоначча вьетнамашта дала совгIаташ, парна материальни новкъостал дара йоакхо яьй. Из деррига а цхьана хьагулдергда. Фестивалера гаьнарча Вьетнаме лаьрххIа йоала «солидарноста караван» йохийтарга.

Дукха нех хул советски делегаце клуб йолча бульвара тIа. Цига гIолла тIехбувлараша даьгIбу шоаш боаха гIа, машинаш юкасец. Уккарча «цIера сердалга» хIанзаехьа а яхаб Софие баха вах, фестивала хьаьнкий. Боккха теркам тIаух клуба. Из кастош а да, нагахьа санна клуба даьшта юкъе космонавташ Валентина Николаева-Терешкова, Алексей Леонов хилар теркалдеча. Вай клуба наIарашка сайпача автобусаш тIара Iобувс тIемаш форма тIаюха ДРВ Халкъа эскара бIухой, Къулбехьен Вьетнам мукъалкхкара Къаман фронта вихалаш. Царга даттахьара моаршал хоатт ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара Е. Тяжельникова. Цар хаштарча советски кагирхоша вьетнамски алли сал, хьаьшашта «тух-сискал» хьаяхашка хьу. Къонача вьетнамаший бе йовхачу цIеча розай боккхий кIорапаш а.

Конференц-зале митинг хилар. Цига къамаьл даьча ВЛКСМ ЦК секретара А. Камшалова аьлар:

— Советски Союзе цхьаь цаI сатааш вежарашкарча вьетнамски халкъа новкъостал ца деш Оаха тешаш лу шоана, деза доттагIий, шун дара солидарность оахош дIахо а чIоагIъергхилара.

ТАСС-а спецкоррааш.

София, 29 июль.

СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА
МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

СССР Лаккхехьарча Совета Союзе Советан Къаьмнийн Советан юрта бахаман Комиссеша законодательни предложенеш Комиссеша, промышленноста, транспорта, [illegible] Комиссеша, гІишлош хьаьжа а гІишлош ю материалаш еча промышленноста а Комиссеша къамел а СССР Союзан союзни республикайн лаьтта законодательства Лардийн проект а ттаьхий, иза СССР-а Лаккхехьарча Совета Президиуме дІачу а еана.

Лардийн проект «СССР лаккхехьарча депутатий Советийн» Известин «Сельски жизнь» газета а [illegible] республикански а газетех тІа зорба [illegible] общественностан [illegible].

Общественностан [illegible] Лардийн проект СССР Лаккхехьарча Совета дІахьовзо оцу [illegible].

Лардийн проектах йолу [illegible] [illegible] предложенеш хьажо еза уьш адрес: Москва, Кремль, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретариат.

ПРОЕКТ ССР СОЮЗЕИ СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙН ЛАЬТТАН ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЛАРДАШ

Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революце дІаьккхар ахархой къе лоьттабеш мехка производительни ницаш кегІадоагІийта юхаувзаш хиина пачхьалкх Росси ех крепостной лаьттан строй. 1917 шера 8 ноябре (26 октябре) болхлой, салтий, ахархой депутатий Советий IIча Ерригроссийски съезда декретах дІаккха а кхы хургзацаш дІадаьккхар лаьтта цхьацаболча наьха долахьа хилар, дерриге лаьтта дерригача халкъа рузкъа хургдолаш чІоагІ а дав, пайда эцара мах боацаш къахьегамхоашта дІаделар.

Лаьтта пачхьалкхен доалахьа хилар (национализаци), вешта аьлча лаьтта дерригача халкъа рузкъа хургдолаш чІоагІдар, СССР-ерча лаьттан гІулакхий лард я. Сага сага хьакъ даара кечал йолчара дІадаьлар лаьтта, дерригача халкъа долча хьаштадолча мехка производительни ницаш дегІаахара лард хиина дІа а эттар.

СССР-е социализм котъялар Іаьлашдеча Іалаьмате бокха доархІам болаш хилар лаьтта пачхьалкхен доалахьа лахар. Цо хьахилийтар халкъо боахама доккъош эггара а пайданегІа хургдолча тайпара дІа-юха нийсдара йола торе, лаьттах пайда эцара социалистически формашка довларгдола эггара а керттерчарех дола цхьа хьал а хилар цох.

Социализм хьалъеш къаьст-къаьстача индивидуальни боахаманта шерра коллективизаци яра эша хьалаш хьахилийтарах Коммунистически парте хьалхленца, болхлой классо мамогга новкъостал а деш, хьал а доалаш ахархой социализма новкъа баьлар. Ленински кооперативни планаш чакхъяьккхарахи колхозни строй котъялараха ахархой дош дІадаьхха чакхдар.

Лаьтта пачхьалкхен доалахьа хилар новкъостал ду вай мехка коммунизма материально-технически база хьаяра, довлаш-довлаш коммунистически общественни отношенешка довлара, городаш юртаи юкъера башхало дІаяккхара.

СССР-е лаьтта — советски обществе эггара а гІеххола рузкъа — юрта боахама кертера производства средствои халкъа боахама дерриге доакъош дІаюха нийсдара а вегІадоаладара а пространствени базиси я. Дерригача лаьттаех нийса а эггара дикагІа а пайда эцар, уж лорадар, лаьтташ дамогга хьаьнар халкъа юкъара декхар да.

I РАЗДЕЛ.
ЮКЪАРА ПОЛОЖЕНЕШ

Статья 1. Советски лаьттан законодательствон декхараш.

Советски лаьттан законодательствон декхараш да лаьттаех рационально пайда эцилга Іалашдара, цар эффективность лаккхъяра хьалаш хьахьара, лерхІаш лаьттан отношенеш нийсъяр, социалистически организацейн гражданийн бокъонаш лорадар, хІаьта иштта лаьттан отношенеш даькъе законность чІоагІдар.

Статья 2. ССР Союзеи союзни республикайн лаьттан законодательство.

СССР-ера лаьттан отношенеш нийсъю укх Лардашца, царга хьежжа арайоахача ССР Союза кхыча законодательни акташца, союзни республикай лаьттан колексашца кхыча законодательни акташца.

Лаьттан ченех, хьунех, хих пайде эцилга нийсду ССР Союзеи союзни республикайн лаьрхІа долча законодательствоца.

Статья 3. СССР-е лаьтта пачхьалкхен доалахьа хилар.

СССР Конституцега хьежжа Советски Социалистически Республикай Союзе лаьтта пачхьалкхен доалахьа да, вешта аьлча дерригача халкъа доалахьа да.

СССР-е лаьтта къаьстта пачхьалкхен доалахьа да, цуххьа пайда эцар мара дІалуш а дац. Лаьтта пачхьалкхен доалахьа хилара бокъо цуххьал е къайлагІа толхаво дола гІулакхаш могийташ дац.

Статья 4. Цаі бола пачхьалкхен лаьттан фонд.

СССР-е дерриге лаьтта цаІ бола пачхьалкхен лаьттан фонд я, кертерча цхьан дІамаца лерхІаш дІахьожаларга хьежжа из латт:

1) колхозашта, совхозашта, хІаьта иштта лаьттах пайда эцача кхычара юртбоахама гІулакхашта лаьрхІа дІаденнача юртбоахама хьожалаьча лаьттаех;

2) нах бахача пунктай (городий, города хьисане йолча поселкай, юртарча бахача наьха пунктай) лаьттаех;

3) промышленноста, транспорта, курортий, заповедникий, юртбоахама доацаш хьожалаьча лаьттаех;

4) пачхьалкхен хьуй фонда лаьттаех;

5) пачхьалкхен хин фонда лаьттаех;

6) пачхьалкхен запаса лаьттаех.

Статья 5. Лаьттан отношенеш нийсъяра дакъьяра ССР Союза компетенци.

Лаьттан отношенеш нийсъяра дакъе ССР Союза кара да:

1) СССР Конституцей ССР Союза енна полномочеш хьоачантьара хиланза хургдоачача доазонашка цаІ йолча пачхьалкхен лаьттан фонда луш йола распоряжени;

2) лаьттах пайда эцарен лаьтта дІанийсдарен кертера положенеш оттаяр;

3) лаьттана мелиораци яра юкъарча союзни гІулакхаштен лаьтта хьаьнар лаккхдара долча кхыча гІулакхаштен планаш оттаяр, хІаьта иштта эрозеь дІрдаларахь лаьттана зе бечa кхыча процессех лаьтта лорадара кертера положенеш оттаяр;

4) лаьттаех пайда эцара пачхьалкхен тІахьожама союзо-республикански система оттаяр;

5) лаьттай пачхьалкхен учета, лаьттах пайда эцара пачхьалкхен регистраце, лаьттан кадастр леладара порядка ССР Союза цаІ йола система оттаяр;

6) СССР хІара шерара лаьттан баланс оттаяр.

Статья 6. Лаьттан отношенеш нийсъяра хьаькъехьара союзни республикай компетенци.

Лаьттан отношенеш нийсъяра хьакъехьа союзни республикана кара за цаІ йолча пачхьалкхен лаьттан фонда распоряжени дар, лаьттах пайда эцара порядок оттаяр, лаьтта дІанийсделга вІаштІехьдаккхар, лаьтташта мелиораци яра, эрозена къовсам лоттабара, лаьтта хьаьнделга лаккхдара планаш оттаяр, хІаьта иштта кхыча дешай хьакъехьа а лаьттан отношенеш нийсъяр, нагахьа уж ССР Союза компетенцех дІатоха деце.

Статья 7. Лаьттах пайда эцараш.

Пайда эцара СССР-е лаьтта лу:

колхозашта, совхозашта, кхыча юртбоахама пачхьалкхен, кооперативни, общественни предприятешта, организацешта, учрежденешта;

промышленни, транспортни, кхыча юртбоахама йоацача пачхьалкхен, кооперативни, общественни предприятешта, организацешта, учрежденешта;

СССР гражданашта.

ССР Союза законодательства тІа оттадаь махкилара пайда эцара лаьтта дала йиш я кхыча организацешта махкаш а.

Статья 8. Пайда эцара мах боацаш лаьтта далар.

Колхозашта, совхозашта, кхыча юртбоахама пачхьалкхен, кооперативни общественни предприятешта, организацешта, учрежденешта, къахьегамхой коллективашта, СССР гражданашта пайда эцара лаьтта лу мах боацаш.

Статья 9. Лаьттах пайда эцара ха [illegible]

Лаьтта лу йилла ха йоацаш е хана лаьрхІа пайда эцара. Колхозашта лаьтта царна дІатІачІоагІду йилла ха йоацаш, вешта аьлча даиман.

Лаьттах пайда эцар доацача хана лаьрхІа хила йиш я — кхаь шерага кхаччалца. ЙІаьххача хана лаьрхІа — кхаь шерагара итт шерага кхаччалца. Производствана хиланза дагІдоалаш моттиг оттача ха йІаькъе йиш я хенна пайда эцаоа хана тІех ца йоаккхаш.

Пачхьалкхен хьун фонда лаьтташ хьу нийсъяраи хьун боахам лелабараи кхы а ЙІаьхагІча хана пайда эцара дІадала йиш я.

Статья 10. Пайда эцара лаьтта дІаньоастадара порядок.

Пайда эцара лаьтта участкаш дІакъоастаю союзни республика Министрий Совета е автономни республика Министрий Совета, е йоагІаш йолча къахьегамхой депутатий Совета сопаме даьла тІа ССР Союзеи союзни республикай законодательства тІа оттаьча порядках. Лаьттан участкаш къоастадах аьча сонамаш тІа е решенеш тІа уж ер лаьрхІа къоастадеш за хьаьокх.

Промышленни предприятеш, нах чубаха объекташ, машенаш автомобильни наькъаш, электропередачий линеш, магистральни трубопроводаш яхкара юртбоахама доацача гІулакхашта эшара эггара хьалха къоастаду юртбоахама доаца е юрта боахама пайдане доаца лаьтташ, е вогІа йола юртбоахама хьагІенаш.

Юртбоахама доацача хьашташ тІа дерга а ушалех дахьадь а лаьтташ хала йиш яц. Электропередача, бузама линеш, кхыйола коммуникацеш хьоттеча лаькъе енх кхашта юхе, чаькъий, йолаш йолча трассай дІоахала, и. кх.

ЙоагІаш йолча лаьттан дІанийсдеча органаша цу участка доазуватуре (на йолча моттиге) къоастадаьца къоастадеш долча лаьтта участках пайда эцар доалала йиш яц.

Пайда эцара йола лаьттан участок лаьттах пайда эцача кхычуне къоастие йиш яц укх Лардий 16 статья тІа оттадаьча тайпара из хьакъьккхачул тІехьагІа мара.

Лаьттах пайда эцара йола колхозий бокъо чІоагІъю йилла ха йоацаш (даиман) лаьттах пайда эцара пачхьалкхен акташца, хІаьта совхозийн лаьттах пайда эцача кхычара — лаьттах пайда эцара бокъо кхча акташца. Актай формаш оттаю СССР Министрий Совето.

Лаьттах хана пайда эцара бокъо дІалазъяра порядок оттаю союзни республикай законодательства.

Статья 11. Лаьттах пайда эцара бокъонаш [redacted]

Лаьттах пайда эцаргий бокъо а л. уж лелхайила а ба шоашта лаьтта участкаш хьана бахьанаш тІехь царех пайда эца.

Лаьттах пайда эцаргий тохаьи бокъонаш юхаметтаттие еза. хІаьта цу гІулакха бехке бараш законах оттаьча порядках бехктохаме оза беза.

Лаьттах пайда эцаргий бокъонаша доазум оттаде йиш я законах пачхьалкхен хьаштий духьа, хІаьта иштта лаьттах пайда эцаргий хьаштий духьа а.

Лаьттах пайда эцараш декхарийла ба шоашта енначa лаьтта участках национально пайда эца.

Къа ца хьеган лоацаш яхаь дуьа лаьттах пайда эцар могийташ дац.

Ханна пайда эцара шоашта бокъо па еннача лаьттанка е хьуй вахьгІешка гІишлош яра е кхыдола бахкаш дер йола гуча лаьттагІара нуъкъаш доахa предприятеш организацеш декхарийла я шоай четах уж лаьттан участкаш шоца боахаме, хьуп е чакхьелий боахаме пайда эца йиш хургйолча боахам юхметтаьтта. хІаьта уж лаккхьа пайда эца боахам кхычa лаьттанна хичанарех пайда эца лаьрхІа хьал тІа доахаш тоаде. Пайда эца йиш йолча хьал тІа йоалаш лаьтта участкаш юхметтаьттаи уж бахкаш нахача хана чуьх. хІаьта нагахьа ханна ца иштта де йиш еце — уж бахкаш чакхьалинчуьц тІехьагІа шера йолча хана. Уж декхараш кхочуш ца дь уж лаккхьа йиша предприятеши организацеш, хІаьта иштта гІуллакхера нахи союзни республикай законодательства оттаьча порядках бехктохаме оазарга.

Статья 12. Лаьттах шоашта пайда эцар.

Колхозий, совхозий, кхыча предприятей, организацей, учрежденей законах йолча бокъонех шоашта тІачІоагІдаьча лаьттаех йола лаьттан участкаш шоагІа пайда эцара дІатеза йиш я.

Лаьттах шоагІа пайда эцара порядок а условеш къоастаю укх Лардий 25, 26, 27, 38, 39 статьяшш, хІаьта иштта ССР Союзеи союзни республикай законодательства.

Статья 13. Лаьттан лорадар уж хьаькодар.

Лаьттах пайда эцараш декхарийла да лаьттанта эроза на хилийтара эффективни гІулакхаш де, уж дію ва хилийта, цар тІа ушалаш на хилийта, лаьттан бІех на хилийта, цар тІа васара баьцаш на хилийта, хІаьта иштта кхыйола лаьттан зене процессаш на хилийта.

Лаьттанта мелиораци яра, уж ловадара, кхаш лоазара гаьнаш йогІара, эрозина, кхыйола лаьттана зеноена процессашна къовсам лоаттабера мероприятеш оттаю халкъа боахам вегІабоалабара пачхьалкхен планаш тІа. ЙоагІаш йолча министерствашта, ведомствашта, лаьттах пайда эцаргий, кхычарна а ю.

ЛаьрхІа лорала дезаш да юртбоахама лаьттах къаьстта дий дехкен ушалех хокъадал лаьттан. Юртбоахама лаьрхІа долча лаьттах пайда эцаргий колхозаш, совхозаш, кхыйола предприятеш, организацеш, учрежденеш декхарийла я лаьттан тоаде, хьахье.

Промышленни гІишлош ю предприятеш а организацеш а декхарийла я юртбоахамен кхыдолча лаьттан производственни а кхыйолча а отходаша, хІаьта иштта бехача хинна бІех на хилийта.

Лаьттан лорa на дайташ бехдийта предприятеш, организацей, учрежденей хулахохой, хІаьта иштта кхыбола гІулакхенa нахи лаьттан тоалара а лаьттана зенеча процессех уж хьалхе лоразде е мероприятеш кхочаш на яра бехке бараш бехктохаме оазарба ССР Союзеи союзни республикай законодательства оттаьча порядках.

Статья 14. Предприятей, организацей, учрежденей лаьттах пайда эцара бокъо дІайалара бахьанаш.

Предприятей организацей, учрежденей лаьттах пайда эцара бокъо дІайоал е моттигаш оттача:

1) лаьттан участок е цул дакъа на эцача кхьачча;

2) лаьттан участок дезадара йола ха чакхьаьча;

3) лаьтта леладу предприятеш, организацеш е учреждени дІайьккхача;

4) пачхьалкхен е общественни хьаштанна йиша лаьттан участок е цул дакъа дІадаккхача;

5) шийна еннача лаьттан участках 2—3 шера пайда на эцача.

Лаьттах пайда эцара йола бокъо дІаярхьа лаьттан участок иукх эна нийсхІачахь пайдана а йоацаш кхыча гІулакха лелийча а.

Союзни республикай лаьтта кодексаш тІа оттаьча хала йиш я предприятей, организацей, учрежденей лаьттах пайда эцара бокъо дІайоакхаш ца бахьанаш.

Статья 15. Граждански лаьттах пайда эцара бокъо дІаяларa бахьанаш.

Лаьттах пайда эцара граждански бола бокъо дІайоал е моттигаш оттача:

1) шийн лоІаме лаьттах пайда эца безам боацаш лаьттан участок е цул дакъа дитача;

2) лаьттан участок лелара ха чакхьаьча;

3) хоара берриге членаш е дезал даиман бахаргбоалаш кхыча моттиге бахача;

4) лаьтта лелараха йола къахьегама отношенеш дІаяьча, нагахь санна ССР Союзеи союзни республикай законодательства тІа кхыйола бокъо оттаенице;

5) хоара берриге членаш е берриге дезал белча;

6) пачхьалкхен е общественни хьаштанна лаьттан участок е цул дакъа дІадаьккхача.

Лаьттан участках пайда эцара бокъо дІаяккха йиш я укх Лардий 1-чеи 47-чеи статьяш тІа оттадаь гІулакхаш гражданина зась моттигаш хилча, хІаьта иштта из нин шера вІаштта лаьттан участках пайда ца яйнача е шийна лаьтта харда бахьанаш доацаш ца цунах кхыча гІулакха пайда яйнача.

Гражданашта лаьттах пайда эцара бокъо дІаяккха йиш я союзни республикай лаьтта кодексах кхыча бахьанаш [illegible].

Статья 16. Пачхьалкхен е общественни хьашташта лаьттан хьаккхар.

Лаьттан участок е цул дакъа пачхьалкхен е общественни хьаштанна хьаккхаш союзни республика Министрий Совета е автономни республика Министрий Совета сопама, е йоагІаш йолча къахьегамхой депутатий Совета решене лаьа тІа ССР Союзеи союзни республикай законодательства порядках.

Колхозашка, хІаьта иштта совхозашка, кхыйола пачхьалкхен юртбоахама предприятешка пайда эцаш долча лаьттаех, хиш арватацаш дола лаьтта хьулаша а заповедникашка а дІалацача лаьттаех, е культурни Іилман гІулакха лаьрхІа кхыча лаьттах участкаш хьайоах къоастта хилаьа юртбоахама моттигаш [illegible].

Статья 17. ЛаьттагІара рузкъаш кхилла боахама лаьтта участках пайда эцара порядок.

Геологотохкамаш дара, геодезически, кхыйола лаьттагІара рузкъаш хьара бахьана кхочачьеча предприятеша, организацеша, учрежденеша уж бахьан за йиш я дерригача лаьттаешка, ССР Союзеи союзни республикайн законодательства оттаьча порядках лаьттах пайда эцара лаьтта участках ахь а на йоахаш. Уж лийца бахьаш дІадоалабаи ханна оттаю лаьттах пайда эцараш бартана а болаш, хІаьта иза хара барт на хилийтача уж ханаш къоастаю йоагІаш йолча къахьегамхой депутатий районни е городской Советий исполнительни комитеташа.

Уж укх статья хьалхарча дакъа тІа лийца балхаш лу предприятеш, организацеш, учрежденеш декхарийла я уж шоай четах парех пайда эцара хьал тІа оттае. Уж пайда эцара метаргъолча хьал тІа йоаш балхаш хьашьеда, хІаьта из дезан на хуле балха чакхаьлинчул тІехьагІа бертал чухахьа йоацача хана. Уж декхараш кхочаш на даро йийша йола предприятеш, организацеш, учрежденеш, хІаьта иштта гІуллакхера нах бехктохаме оазарга союзни республикай законодательства оттаьча порядках.

Статья 18. Лаьтта дІадаккхарах е ханна дІалацарах лаьттах пайда эцаргий хиннa зе моттаттадар.

Пачхьалкхен е общественни хьаштанна лаьттах участкаш дІалацарах е ханна дІалацарах лаьттах пайда эцаргий хинна зе дІатакха дезa. Зе юхатоха СССР Министрий Совета чІоагІьаьча положенега хьежжа.

Статья 19. Юртбоахама доацача хьаштанна лаьтта хьаьккхача юртбоахама производствана хинна зе моттаттадар.

Юртбоахама гІулакхашта дІалийна йола лаьтта участкаш гІишлош ярах кхыча юртбоахама доацача хьаштанна шоашта къоастаьча предприятеша, организацеша, учрежденеша юртбоахама производствана хинна зе юхметтаттаду шоашта дІалийцача лаьттай экономически эффективности стага хьежжа. Зе юхметтаттадеш хула расходаш хьалхеш болча объекта мaьха юкъе йохийт.

Юхметтаттаьача зений суммаш юртбоахама органий лаьрхІа йолча фендашта юкъейохийт юртбоахама керда лаьтташ каралерзадарах доалаш харам хьаьнда тоаларах.

Юртбоахама доацача хьаштанна дІадаьча лаьттана духаьдела юртбоахама производствана хиннача юхаметтатадеза зений боарашаи порядок оттаю СССР Министрий Совето.

Статья 20. Лаьттах пайда эцара пачхьалкхен тІахьожам лоаттабар.

Лаьттаех пайда эцара пачхьалкхен тІахьожам латт лаьттан законодательство, лаьттах пайда эцара условеш порядок, лаьттай пачхьалкхен учет лелабарга, лаьттах пайда эцарг лаьтта кадастран пачхьалкхен регистраце ярга хьажа рах.

Лаьттах пайда эцара пачхьалкхен тІахьожам лоаттабу СССР юрта боахама Министерства, союзни автономни республикай юрта боахама министерствашта, цар моттигерча органаша, къахьегамхой депутатий Советашта, ССР Союзеи союзни республикай законодательствах оттаь йолча порядках.

II РАЗДЕЛ
ЮРТБОАХАМА ЛАЬРХІА ЛАЬТТАШ

Статья 21. Юртбоахама лаьрхІа лаьтташ.

Юртбоахама лаьрхІа лаьтташ да юрта боахама хьаштанна е цу гІулакха лаьрхІа дерриге лаьтташ.

Охаш дола, хий доха, ушалех докъадаь лаьтташ, хІаьта иштта кхыдола йоккха овсарде йола лаьттанш кІезиге, уж кІезигагІа овсарде хургйолча лала бокъо лац, союзни республикай законодательства тІа оттадаьча хиланза зарегдоацача моттигашкара дІанийккхача.

Статья 22. Юртбоахама лаьрхІа пайда эцара лаьттан далар.

Юртбоахама лаьрхІа лаьттан лу йилла ха йоацаш пайда эцара:

колхозашта, совхозашта, кхыйолча юртбоахама пачхьалкхен, кооперативни, общественни предприятешта, организацешта — юрта боахам лелабара;

Іилма-тохкама, дешарен кхыча юртбоахамен учрежденешта — кхашка тохкама балхаш дара, Іилманен юрта боахаме дикагІйолча опытан карагІдьнарши практически юкъедоалазара, дІалоархазара, хІаьта иштта производственни гІулакхашта лаьрхІа а;

юртбоахама йоацача предприятешта, организацешта, учрежденешта — подсобни юрта боахам лелабара;

гражданашта — шай боахам лелабара, саг оттаваь къа а на хьегийна.

Юртбоахама боацача предприятешта, организацешта, учрежденешта, лаьттан участкаш лу коллективни сеной бешашши огородаш лелабара союзни республикай законодательства тІа оттаьча порядках хьалаккен.

Укх статья тІа буьцача лаьттах пайда ийбераша йилла ха йоацаш пайда эцаро царна денача хьалтаех союзгІа лаьтташ дала йиш я ханна пайда эцара а.

Статья 23. Юртбоахама лаьрхІача лаьттаех пайда эцарий декхараш.

Юртбоахама лаьрхІача лаьттаех пайда ийбу колхозаш, совхозаш, кхыйола предприятеш, организацеш, учрежденеш декхарийла я:

1) Іилманен дикагІйолча опытан карагІдьнарий лаьрхІа тІа зональни моттигерчен хьаламаш а боахамашта яьча специализацега а хьежжа лаьтта лелалара эггара пайданегІа йола системаш юкъейоалае, боахама доакъой экономически лоархІам лехабе, севообороташ юкъейоалае а караерзае а, пайда эцаш доаца лаьтта юртбоахама производствана юкъеоза;

2) хий дехка, ушалех довлаь, хий тІадахийта лаьттанш духхагІа хилийта, довлаш дахІенаш тоае, хІираен гипсанен лаьтташ тоале;

3) лаьттай эрозена, лаьттан тІа ушалаш яьара, уж лорадолча духалара гІулакхаш лелалае, кхаш лоазара гаьнаш йогІа, гІемаре лаьтташ, праш, духтара босеш хьу йогІаш чІоагІье, лаьттанш бІех на хилийта;

4) юртбоахама лаьттанш кховрIхоех, хІаманагача хьунах, хІоагагех пІенее, васара, юртбоахама баьцангІашта хулача са ІоаллачахІамана, хахаранта духьал къовсам лоаттабе.

Статья 24. Общественни пайда эца лаьтташи колхозий приусадебни лаьттанши.

Пачхьалкхен актах колхоза йилла ха йоацаш (даиман) пайда эцара колхоза дІадена лаьттанш латт общественни пайда эцара лаьттаех приусадебни лаьттаех. Приусадебни лаьттанш нагуре хьакъоастаду общественни пайда эцара лаьттаех.

Юртбоахама артела устава тІа оттаьча нормаех колхозни ковнийта лаьттан участкаш хлара эша лаьттанш ца тоьаш хичча общественни пайда эцара лаьттай четах приусадебни фонда лаьтта шерле йиш я къахьегамхой депутатий областной (краевой) Совета исполнительни комитето, автономни республика Министрий Совето, хІаьта областашта вокъалуш йоацача республикашка — союзни республика Министрий Совето чІоагІьеш йолча колхоза члений юкъарча собране е уполномоченей собране решенеш.

Колхозашта тІачІоагІдаьча лаьттаех боахама чурра гІулакхашта пайда эц укх Лардашка, хІаьта иштта ССР Союзеи союзни республикайн кхыча законодательствага хьежжа юртбоахама артела устава лардш тІа а.

Статья 25. Приусадебни лаьттан участок леладе колхозни ковний бокъо.

ХІара колхозни ковна бокъо я юртбоахама артела устава оттаьча нормай доазонашка хьежжа колхоза члений юкъарча собране е уполномоченей собране решенех къоастьеш бола приусадебни лаьттан участок лелае.

Иштта йола бокъо я цаІ мара вовца къахьегалуш вола саг ССР Союза Пенна Низий мугІарашка хьийхача е херша гІулакха тІа хаттача, дешавалача, колхоз барта а болаш е организованни набора порядках хийна кхыча балха тІа вахача колхозни ковний, хІаьта иштта духьвала кхелла бераш мара саг ца висача колхозни ковний а.

Приусадебни участкий лела бокъо я къабаларах е инвалидностах къахьегалургдоа саг ца висача колхозни ковний а.

Юртбоахама артела уставага хьежжа колхозни ковнаш бокъо лу шоай дехках доажаде дахьІенаш хила.

Статья 26. Юртарча моттигашка бахача белхлошта, гІулакхерча нахи, кхыча гражданашта приусадебни лаьтта участкаш далар.

Колхоза члений юкъарча собране е уполномоченей собране решенех колхозо приусадебни лаьттан участкаш тел юрта бахача а болх бечa а хьехархошта, лоранта, кхыча специалисташта.

Совхозаша, кхыча пачхьалкхен юртбоахама предприятеша, организацеша, учрежденеша приусадебни лаьттан участкаш тел цу организацей массала болча белхлошти гІулакхерча нахах, хІаьта иштта юрта бахаш болча а бахача а хьехархошта, лоранта, кхыча специалисташта цу гІулакха лаьрхІа долча лаьттаех.

Нагахьа санна колхозашкеи совхозашкеи мукъа лелаш приусадебни лаьттанш хуле юрта бахача белхлошта, гІулакхерча наха, пенсионерашта, инвалидашта приусадебни участкаш лела могаргья къахьегамхой депутатий районни Совета исполнительни комитето чІоагІьяьча колхоза члений юкъарча собране е уполномоченей собране решенега хьежжа.

Уж белхлой гІулакхера нахи пенсе болхаш кхыча хьалхагІа царна енна хиина приусадебни участкаш царга юс хьалхарча боараенех.

Укх статья тІа буьцача гражданий категорешта ала йиш я цар доахаш доажадара эша хьагІеаш а.

Лаьтта участкаш лу союзни республикай законодательства тІа оттаьча нормай порядках боараех.

Статья 27. Юртбоахама лаьттах массала пайда ийбераша ханна пайда эцара уш кхыча лаьттах пайда эцаршна дІадоалара положении условеш.

Шоашта тІачІоагІдаьча юртбоахама лаьттаех ханна пайда эцар долда дакъа колхозаша, совхозаша, кхыча пачхьалкхен юртбоахама предприятешен организацешен ханна пайда эцара ю еннача колхозашта, совхозашта, кхыча депутатий областной (краевой) Совета исполнительни комитета, автономни республика Министрий Совета, хІаьта областаш енъалуш йоацача союзни республикашка — союзни республика Министрий Совета решенех. Цаьхал ха йилла лаьттан участок дІанийсача боахамо лаьттах пайда эцаш волчох юхаметтаттаю пайда ца эцаш йиса ватратаи лаьттах пайда эцара ханага хьежжа.

Цхьан боахама лаьттан воьх боахамга ханна пайда эцара дІалу укх Лардий 10-ча статья тІа оттаьча порядках.

Статья 28. Единоличнеки бокъо ахархой боахамашка лаьттах пайда далар.

Цхьанкадолча районашка единоличн ахархой боахамашта пайда ийбу юрта боахам лелабара шоашта еннача лаьттан участкех союзни республикай законодательства тІа оттаьча нормай порядках боараех.

III РАЗДЕЛ
НАХ БАХАЧА ПУНКТАЙ (ГОРОДИЙ, ГОРОДА ТАЙПАРЧА ПОСЕЛКАЙ, ЮРТА НАХ БАХАЧА ПУНКТАЙ) ЛАЬТТАШ.

Статья 29. Городий лаьттай [redacted]

Городской доазонна чухнаьха дола лаьттанш городий да.

Цу лаьттай состава юкъе доах:

1) городской гІишлош ю лаьттанш;

2) юкъара пайда ийбу лаьттанш;

3) городской хьунашка дІалацьна лаьттанш, юртбоахама лаьрхІа пайда ийбу лаьттанш;

4) городской боахамцеи гІишлош хьаларцеи юкъарчах доацаш духа а ца йоаш пайда ийбу лаьттанш.

Статья 30. Городской лаьттах пайда эцара порядок.

Городской доазонна чухьа дола дерриге лаьттанш къахьегамхой депутатий городской Советий кара да.

Городской доазув оттадара хуьцара, лаьттах пайда ийбераш городской лаьттанш далар, цар пайда эцара условеш къоастаю союзни республикай законодательствах, укх Лардий 29 статья 4-ча пункте духцача лаьттаех пайда эцара порядок — ССР Союзеи союзни республикайн законодательствах.

Статья 31. Городской доазонаш тІа ягІаш йолча общественни лаьттах пайда эцара порядок.

Коммунальни общественни пайда эца лаьттанш, городской доазонашка ухка а гІишлош тІаергІйоала а е города планировка проектах тоалергІйоала а совхозий, кхыча пачхьалкхен юртбоахама предприятей, организацей, учрежденей лаьттанш церна тІачІоагІду йилла ха йоацаш пайда эцара.

Цу лаьттан тІа нах чубаха дІенош, культурно-бытовойн производственни гІишлош дІа-хьа нийсъяр къахьегамхой депутатий городской Советий исполнительни комитетий бартах.

Статья 32. Городашкеи гІишлош хьалъяра доалахьен бокъо йолча лаьттан участкаш пайда эцара бокъо муха лелаш.

Городской лаьттанш гІишлош хьалъяра доалахьен бокъо лаьтта лаьттан участках е цуа дІакъах пайда эцара бокъо а пунктаьа йоал союзни республикай законодательства тІа оттаьча порядках.

Статья 33. Городашта гонахьара зонаш.

Городской доазонеи арахьарча территорех гІишлош хьалъе резервни территори, хьун паркий тІехьар, къахьегамхошта салаІаран спортан эша городаш арахьара моттигаш, городашта гонахьарча юртбоахама предприятейн организацейн лаьттанш городашта гонахьара зонаш ю.

Городашта гонахьара зонаш къоастаярен цар тІарча лаьттаех пайда эцарен порядок союзни республикай законодательствах оттаю.

Статья 34. Города тайпарча поселкий лаьттанш.

Укх Лардий 29, 30, 31, 32, 33 статья положенеш союзни республикай законодательствага хьежжа города тайпарча поселкай категорех дІатехача нах бахача пунктай лаьттанш йоагІаш я.

Поселкай доазонашкара лаьттанш къахьегамхой депутатий поселкови Советий кара да.

Статья 35. Юрта нах бахача пунктай лаьттанш.

Юрта нах бахача пунктай лаьттанш кхыча лаьттаех хьакъоастаду. ДІахо дегІалткара перспективни ярех дІатехача юрта нах бахача пункташка нах бахача пункта доазув оттаду цул планировкан гІишлошъярен проекташка хьежжа.

Юрта нах бахача пунктай доазонашка къахьегамхой депутатий юрта Совета решенех ю колхозаша, совхозаша, кхыча пачхьалкхен юртбоахама предприятешка пайда эцача лаьттанта юкъе да долхача лаьттаех лаьттан участкаш хьакъоастаьора хьакъеьха.

Колхозашта совхозашта тІачІоагІъь юрта нах бахача пункташ доазонашкахьа лаьттан участкашка цар хьалду нах чубаха дІенош, культурно-бытовой, боахама гІишлошй сооруженеши, хІаьта иштта приусадебни боахама пайда а эц укх Лардий 24, 25, 26 статьяшка, ССР Союзеи союзни республикайн кхыча законодательствага хьежжа.

Юрта нах бахача пункта доазонашка йолча, пайда эцара промышленни кхыйолчаи предприятешта, организацешта, учрежденешта, хІаьта иштта гражданашта дІаенначa лаьттан участках пайда эц укх Лардий 37—39 статьяшка, 26-ча статья кхоалагІча дакъага, 28 статьяга, ССР Союзеи союзни республикайн кхыча законодательствага хьежжа.

Урамий, майдай, наькъий, паркай, и. кх. лаьттанш юртарча нах бахача пункта юкъара пайда эца лаьттанш да.

Дерригача лаьттах пайда ийбераш юрта нах бахача пункта доазонашка лаьттах пайда эцара дола законодательство лелалара тІахьожам лоаттабу къахьегамхой депутатий юрта Совето.

Юрта нах бахача пунктай доазув оттадарен хувцарен порядок, дІахо дегІаахара уж перспективничарех дІаголар, хІаьта иштта юрта нах бахача пунктай лаьттаех пайда эцара порядок союзни республикай законодательствах оттаю.

Статья 36. Пайда эцара нах чубаха — гІишлоши дачашши оча кооперативашта, хІаьта иштта гражданашта пайда эцара лаьттан участкаш.

Нах чубаха — гІишлоши дачаши хьалъеча кооперативашта, индивидуальни нах чубаха цІенош хьалдара гражданашта лаьттан участкаш тел пачхьалкхен запаса, пачхьалкхен фонда, нах бахача пунктай лаьттаех ССР Союзеи союзни республикайн законодательства оттаьча порядкахи условешкахи.

IV РАЗДЕЛ
ПРОМЫШЛЕННОСТА, ТРАНСПОРТА, КУРОРТИЙ, ЗАПОВЕДНИКИЙ, КХЫДОЛА ЮРТБОАХАМА ЛАЬРХІА ДОАЦА ЛАЬТТАШ

Статья 37. Промышленни, транспортни, кхыйолча юртбоахама йоацача предприятешта, организацешта, учрежденешта пайда эцара лаьттан далар.

Юртбоахама йоацача предприятешта, организацешта, учрежденешта лаьттан участкаш лу цар тІа лаьрхІа дола доалазаш кхочашдара пайда эца (промышленни производство, транспорт, Іилма-тохкама балхаш, курорташ, заповедникаш яхкар, и. кх.).

Юртбоахама гІулакхашта доацаш къоастаеча лаьттан участкай боарамаш къоастаду оттаьча порядках чІоагІъяьча нормашка е проекти-

(Чаккхенаш 3-ча агІо тІа).

«СЕРДАЛО»
2-гІа агІ. 1 август, 1968 шу.

ПРОЕКТ

ССР СОЮЗЕИ СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙИ ЛАЬТТАН ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЛАРДАШ

(Йистедолар. Доллалур 2-чу агіо тіа).

технически документацега хьежна, хІаьта участкаш дІакъоастаю лаьттаех пайда эцара аргІан лоархІам а бен.

Промышленноста, транспорта, курортий, заповедникий, кхыча юртбоахамий лоархІаме воацача лаьттаех пайда эцара, къаьстича хьалашка лаьттаех пайда эцара долаш (санитарни охрана, и. кх.) оттадора порядок оттаю цу лаьттаех йолча СССР Министрий Советом Союзни республикай Министрий Советашех чІоагІъеча предложенеех.

Статья 38. **Промышленни, транспортни, нхыйолча юртбоахамий йоаца-ча предприятиша юртбоахама гІулакхашта лаьтташ далар.**

Промышленни, транспортни, кхыйолча юртбоахама йоацача предприятеша къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполнительни комитетий решенех шоаш пайда эцаш доаца лаьтташ лу хаина пайда эцара колхозашта, совхозашта кхыча предприятешта, организацешта, учреждеенешта юртбоахама гІулакхашта лаьрхІа ССР Союзен союзни республикай законодательствах оттаеча порядках условешкех.

Статья 39. **ГІулакхарча наха тІедо лаьтташ.**

Шоай службага диллача нах бахача пункташка ца бахача (транспорта, магистральни трубопроводий, буноама линейни болхлой, хьунбоахамий, лесничествий, паччахьалкхен хьун питомникий болхлой, и. кх.) болхлоштех гІулакхерча нахай служебни лаьтташ тела шоай подсобни боахам лелабара.

Служебни лаьттай боарамаш, уж къоастадара порядок, царех пайда эцара условеш союзни республикай законодательствах оттаю.

V РАЗДЕЛ
ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ХЬУН ФОНДА ЛАЬТТАШ

Статья 40. **Паччахьалкхен хьун фонда лаьттош.**

Паччахьалкхен хьун фонда лаьтташ доаргІ хьу тІайолча лаьттаех, хІаьта иштта хьу тІайоацача а, хьун боахам лелабара долча лаьттаехи хьунашка ухкача е хьун чу долча кхыйолча лаьттаеи (даьгІенаш, ушалаш, аьсса моттигаш, и. кх.).

Паччахьалкхен хьун фонда лаьттаех пайда эцара порядок оттаю ССР Союзан союзни республикайи законодательствах.

VI РАЗДЕЛ
ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ХИН ФОНДА ЛАЬТТАШ

Статья 41. **Паччахьалкхен хин фонда лаьттош.**

Паччахьалкхен хин фонда лаьтташ да:

1). Іалама хиша (доаача хиша, Іаьмрча, форлаша, территориальни хиша дІалаьцараш а долаш), искусственни хиша (водохранилищеша, каналаша), хІаьта иштта шаьнаша дІалаьца лаьтташ;

2). гидротехнически кхыча хин боахамеи сооружениеша дІалаьца лаьттош;

3). хий латтача йистошкара, хадара лоаашта къоастадаь, и. кх. лаьтташ.

Паччахьалкхен хин фонда лаьттаех пайда эцара порядок оттаю ССР Союзен союзни республикайи законодательствах.

VII РАЗДЕЛ
ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАПАСА ЛАЬТТАШ

Статья 42. **Паччахьалкхен запаса лаьттош.**

Паччахьалкхен запаса лаьтташ я лаьттан пайда ийберашта йилла ха йоацаш е ІІаьхдача хана пайда эцара дІаленна дерриге лаьтташ.

Паччахьалкхен запаса лаьттаех пайда эцара порядок оттаю ССР Союзен союзни республикайи законодательствах.

VIII РАЗДЕЛ
ЛАЬТТАН КАДАСТР

Статья 43. **Лаьттан кадастр оттабара бахьани цуи состави.**

Лаьттай ресурсай нийса йола учети рационально пайда эцаре Іалашдо духьа лаьттан кадастр лелаю.

Лаьттан кадастра юкъе йода лаьттах пайда эцара регистраци, почвай бонитировкацех лаьттай экономически мехьацех лаьттай дукхалех дикалех учет.

Лаьттан кадастр лелаелга тІадула СССР юртбоахама Министерствана, союзни республикай юрта боахама министерствашта. Лаьттан кадастр чакхйоаккх ССР Союза цаІ йолча система паччахьалкхен чутах. Кадастровой документаце формаш оттаю СССР Министрий Совето.

IX РАЗДЕЛ
ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЛАЬТТАН ЛОАТТАМ

Статья 44. **Лаьттан лоаттама лаьттан лоаттама гІуланхашт.**

Паччахьалкхен лаьттан лоаттам лаьттах пайда ийбераша эггара тІех, рационально, эффективно пайда эцилга вІаштІехьдаккхар лаьтта лелабара культура лакхъяр, почвай лорадар, хІаьта иштта юртбоахамаи халкъа боахамаи лаьрхІа керда лаьтташ гучадахари карадерзадари шийлекхараш дола гІулакх да.

Лаьттан лоаттама юкъе долх е лаьттан лоаттама гІулакхаш:

1). лаьттан участкаш къоастаяри хьалхари;

2). лаьтташ ухкачара чересполосицех кхыйола кемаъарленаш дІадхаоца лаьттах пайда ийбера порядок оттаяр, районни планировка схемай лараз тІа лаьттах пайда эцара лоалонаш нийсдари хувцари;

3). городской доазув, поселкови доазув, юрта нах бахача пунктай доазув оттадари хувцари;

4). экономически лараз тІа оттаяь севообороташ юкъе а йоалаеш колхозий, совхозий, кхыча юртбоахама предприятий, организацей, учреждений территори боахама чуль вІаштІехьъяккхар;

5). юртбоахама карадерзадара керда лаьтташ гучадахар;

6). лаьтташте дукхалех дикалех учет еш хиларца дувзадена геотопографически, агропочвенни, кхыйола балхаш дар.

Проектно - изыскательни съемочни тохкамех балхаш юкъе а делаш лаьттан лоаттам оттабу паччахьалкхен чутах. Лаьттан лоаттам кхоачашбу паччахьалкхен лаьттан лоаттама органаша.

Статья 45. **Лаьттан лоаттама документаци.**

Лаьттан лоаттама процессе уттаю лаьттан лоаттама проекташ, хІаьта иштта лаьттах пайда эцара бокъо хилара цела, укх Лардий 10-ча статья тІа оттадаь документаш а.

Лаьттан лоаттама проекташ уттаю хьаштдолаш болча лаьттах пайда ийбераша даьхь а доалаш, чІоагІъьачул тІехьагІа йогуш тІа (моттиге) йоах, оттаьча образецаш йола доазонца йоагІа безгалонаш оттайий, лаьттах пайда эцара доазонаш а оттадеш.

Лаьттан лоаттама порядках территори боахама чуль вІаштІехьъяккхар колхозий, совхозий, кхыча юртбоахама организацей дикха даргдоаца хІама да.

X РАЗДЕЛ
ЛАЬТТА КЪОВСАР КЪОАСТАДАР

Статья 46. **Лаьтта къовсар къоастадара порядок.**

Лаьттах пайда эцара бакъо толхаяьча дувзадена колхозашта, совхозашта, кхыча паччахьалкхен, кооперативни, общественни предприятешта, организацешта, учреждешта, гражданашта юкъе лаьтта къовсам къоастабу ССР Союзен союзни республикай законодательства тІа оттаьча порядках.

Цхьан союзни республика колхозий, совхозий, кхыча паччахьалкхен, кооперативни, общественни предприятий, организацей, учреждений кхыча республика территоре тІаьча лаьттах пайда эцара дешарех отта лаьтта къовсар къоастаду хьаштдолаш йолча союзни республикай никалех латтача паритетни вІашагІтехача комиссе. Нагахь санна комиссеца из ца къоастаделча, цу дешаех йола лаьтта къовсар къоастаде деза СССР Министрий Совето.

XI РАЗДЕЛ
ЛАЬТТАН ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ТОЛХАДАРАХ БОЛА БЕХКТОКХАМ

Лаьтта паччахьалкхен долахьа хилара бокъо дукхьала е къайлагІа толхаеш лаьттан участкаш йоахкаяр, йоала тергйолаш дІадар, весетах хьалар, совгІата лаар, арендa, ший лоІаме хувцар, кхыдола гІулакхаш бокъо йоацаш да. Иштта гІулакхаш ду, ший лоІаедах лаьттай участкаш хьалийна, хІаьта иштта даьтташ лорадар Іалаш ца ду е лаьтташ тоадара, аьоне йолча лаьттан процессех уж хьаллехьа е лорадара гІулакхаш ца ду, е лаьттан законодательство толхаеш кхыдола хІамаш леладу нах СССР Союзен союзни республикай законодательства тІа оттаьча порядках бехктокхама ба. Уж лийца толха гІулакхаш даь лаьттах пайда ийбераш, цул совгІа, лаьттан участкех пайда эцара бокъонах баха йиш я.

Ший лоІаме лаьца лаьттан участкаш доалахьа хиначуча юхахьечийт уж ший лоІаме дІалаьца хинначоа хинка производствофини ка лІа а ца лун.

ЦАР ГІУЛАКХАШ ДИЦДЕННАДАЦ

Самардийнахьа Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцех, граждански тІом тІех, вай мехка Советий Іедал отталечех хьинаре дакъа лаьцача къаьнача большевикашта СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо хьожаьь наградаш дІалуш яр.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума зале таъо гаргга вокхха саг гулвелар.

Паччахьалкхен наградаш дІеялара хетаьь торжественни собрани хьаелл Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатоль И. А. Алмазова. Паччахьалкхен совгІаташ деннарашта ловца баьккхар цо. Къаьначо большевикий сийлеи захарах, цар лелаьдаьча сийлен гІулакхех хийцар.

Цул тІехьагІа наградаш дІателла воалалу нох. И. А. Алмазов.

«Шеча седкъа орден» яу А. А. Блюма, В. М. Журавлевна, Г. Д. Михальковна, П. Н. Павловна, П. А. Суровна; «За отвагу» яха медаль: В. Н. Бруса, Н. Я. Жарковна, Н. Ф. Ларина, М. Н. Назировна, Н. Г. Соловьевна; «За боевые заслуги» яха медаль: И. Н. Грецькова, Б. В. Осмаева, А. А. Шушанашвилева, К. П. Юдиновна:

Наградаш дІакийцарий кІерагІа къамаьл ду П. Н. Павлова — кхаь тІема ветерана. Вай партеон правительствацен дох кха баркал оал цо къаьнача большевикий гІулакхаш дин ца далитарах. бокхийча наьха даим йоалхо еш хиларах. Къонача тІехьенна патриотически кхетам баларa къаьнача большевикаша иза а хьинар а кхаергІац, — аьлар цо. Гулбеннарашта къалхацка къамаьл дир 1918 шера денз КПСС члена Н. Ф. Ларина, аштта кхычар а. Дукха баьгІар бокхий нах вай мехка революци яьнначa, граждански тІом лаьттача бирсача шерашка шоашта бІаргаделар, лелаьдаьр дувцаш.

С. ШАДИЕВ.

Сурта тІа: наградаш кийцарий группа: (аьрдехьара аьттехьа) Н. Н. Брус, П. Н. Павлов, А. А. Блюм, В. М. Журавлев, В. В. Осмаев, М. Н. Назиров.

Е. Миграбова сурт.

ДІАВАЬННАЧА ХАЛКЪА СУДАХОЧУН КОГАМЕТТА г. ГРОЗНЕ ОКТЯБРЬСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА ХАЛКЪА СУДАХО ХАРЖАРА ДИ КЪОАСТАДАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

«РСФСР районни (городской) халкъа судаш харжар хьакхехьарча Положене» 68-чеи 69-чеи статьяшка хьежна город Грозне Октябрьски района Халкъа суда халкъа судахо харжара ди 1968 шера 25 августера кІиранди оттаде.

Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **И. АЛМАЗОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Г. СКЛОКИН.**

г. Грозный.
1968 шера 25 июль.

«КОСМОС-234»— СИГАЛА

1968 шера 30 июле Советски Союзе ураггІхийцай аргІанна йола «Космос-234» яха Лаьттан спутник.

Спутника борта тІа оттаьй 1962 шера 16 марта ТАСС дІахайлаьча программага хьежна дІахо а космически арена тохкамаш де лаьрхІа Іилман аппаратура.

Спутник кхоачаьй ер параметраш йолча орбите: юххьанцара го баккхара юкъ — 88,8 минут; Лаьттан тІехенгара гаьнагІа йолаш (апогее) — 311 километр, Лаьттан тІехенна гаргагІа йолаш (перигее) — 210 километр; орбита достам — 51,8 градус.

Іилмай аппаратура совгІа спутника тІа я: 19,995 мегагерцагІа йолх бу радиопередатчик, орбита элементаш нийса йистара йола радиосистема; приборийн Іилман аппаратуран балхах йола данниш Лаьтта Іочуталара йола радиотелеметрически система.

Дукхача шерашка алат чІоагІа хьувкъаду тха колхозо. Геттара дика хул гурахьа хув кІа. Масала, совхо кІа кхедаьча 2,5 эзар гектарах юкъара лаьрхІача хІара гектара тІара чудера 32 совгІа центнер кІа. ХІаьта «Безостая-1», «Леонардо» фух йола кІа дІалийнача цхьайолча участкашкара хІара гектара тІара чуйийцар 45—65 центнер.

ХІанз укх пятилетка кІоалгІа шера соакха гурахьа дийна алат а чуийца аьнинах тхо. Укх шерара итогаш е гІалвугаш я. 2350 гектарах хІаране тІара 32,7 центнер алат чуденад тха механизатораша.

Хий ца дехкача лаьтташкара цу тайпара лакха хьувкъам чуба тха аьттув баьннаб хІара гектар лаьттах оаха боагІача тайпара пайда эцандаь, лаьтта лелабар культура лакхъенлаь, кхаш лелаберий къахьегам нийса вІаштІехьбоахандаь.

Тха толама къайленаш яц. Сайна довзар аз дуцаргва кхаш лелаерий балхах лаьца.

Горох, гидуаргаш, хьаьмІа, баьццаралаш чуийцача лаьтташка мара хІалуш оаха гураьха кІа бола алаташ. Уж культураш чуийца мукъадаьцача лаьтташ ох пара хьисале оах. Культураш хьекхачул тІехьагІа ца вІашкаьта кхашка йиса юххаш йоагаю, тІаьккха цу сахьате «ЛД-10» яхача лущильщикацуч уж езагІа хилийтара дельцаш тІайийкхе дисковани ю. Цо гІулакхо дисковани кІоаргагІа ейт, гараш йохаю, лаьтта хикка кІаьллу.

ХІаьта участкаш бІехьа йолча дисковани шоаз чакхйоаккх. Дисковани яь лаьтта ахa лолалалехьа хІара гектар лаьтта шишша центнер кхоачийташ суперфосфат тосс. Цу тайпара тоссаш йола удобренеш шин-кхаь шера цкъа мара тохац оаха лаьттах, хІана аьлча уж боахамага мел эша хилац. Минеральни удобренеш совгІа кхо а веж кхашка. ХІара гектара тІа 25—30 тонн хилал. Кхо а лаьтта кхалеха хІатосс кхашка. ЛаьрхІа кхашка кие дІа-хьа туйса машинаш боакено ца хилар бахьен долаш из болх грейдераша, бульдозераша бу тха механизаторара. Из даь йоаллдаш хьоанагІалаш доахача мехарійнта автокарш тІехьа а йийса лаьтта ахa толаду. Из 27—30 сантиметр кІоарга оах. Иштта аьха лаьнна лаьтта нийса, дика даьладаьнке хул.

ХІамаш дІаи отталехьа 8—10 сантиметр кІоарга культиваци ю. Иштта из дерриг даьчул тІехьагІа мара дІаюш хІамаш.

ХІара гектар лаьтта чубужийт 4,5—5,5 миллион фийт. е 220—260 килограмм.

ДІадуеш дола фу цхьоалагІча е шоллагІча классах лаккхача кондицех хулийт. ХІара эзар фийта деза 38—41 грамм а болаш.

Геттара дика лаьтташ долча 10—15 процент кІеангагІа дІадуе фу.

ДІадуеш дола фу лаьрхІа цу гІулакха хьалхе кийчаь хул. Юххьанца тІоадаьча гранозанаца обработка ю, тІаккха фу дІала лела ха хьатІакхаьчача хІара тоннах 8—10 килограмм кхоачийташ гексохлоран тох. Цул совгІа хІара гектара 50 килограмм лоархІаш гранулированни суперфосфатаца эдий чара дІадуш фу.

Дукхача шерашка урагІех пхорагІех юш кхею оаха гурахьа юш культураш.

Цхьан земаца аьлча, хІара хІамаш дІаюи участок, цига кхее лаьрхІа культура технологически карта дІалеххача тайпара лелаю кхаш лелалераша.

Цул тІехьагІа дІалийнача алата эша гІулакх лоаттаду.

ДогІаш дийлхачул тІехьагІа ІалаьматеI сиха маккхаш дІах, хІаьта кІоанга оасар хьатІадала доладуш 16 — 18 сантиметр кІоарга культиваци ю.

Цул совгІа оасарш къовсам лоаттабеза хана гербицидех пайда эц. Алат хьатІадалалехье хІара гектара 10 килограмм кхоачийташ патре трихлорацетат етт, хІаьта «2,4-Д» яхар дарлаш кийпачул тІехьагІа 1,2—1,5 килограмм тох.

Дукхача шерашка тІоаьаш «осот», «березка» яха оасара баьццаш йолча участкашка гураьха «2,4-Д» яха гербицид тохача 80—90 процент уж баьнаш хІалакъю. Уж кхы дегІа ца йоагІаш юс. Цхьабакъла уж гербицидаш нийса етта эза: хІара шишша килограмм «2,4-Д» яхача гербицидех цхьаппа килограмм аммиачни селитра а еш. Уж гербицидаш тохача хана ера йоаъал лаьтташ 14—20 градус йІайха хила еза.

Кхайн наьхъийи фистош цІанкха ца оахаш йитац оаха. Цига тайп-тайпара культураш дІаюш. Иштта цийла эц оаха гтиний босех а Цаина хиве ю эрзан ца хилийтара пхорагІа культиваци ю.

Из дерриг кхоачашдераш дукхача шерашка йоккха товзал Іемаь цІи хеза механизатораш ба. Царех ба Н. Попов, Н. Требунцов, А. Кишов, А. Вырозов иштта из таш кхыбараш. Лаьтта лелабар культуре лакха хилийтара бригадашта юкъе баьржача къоасдангиш бола кулгалхой дикка дІаэтта П. Жевненко, А. Жидков, агрономаш Г. Зайцев, В. Жидков.

Цу моллча наьха хьинарца шо шера алат доккхара плана нийса кх ха хьалха кхоачашъяьй колхозо. Пятилетках 145 эзар центнер алат доахка лезаш яр колхоз, 25 июле оаха деккхар 145012 центнер да, хІаьта цох укх шера деккхар 14860 центнер я.

ДІахо йолача хана а кхы дегІагІа хургва тха хьокхемаш. Из дарра аьлча, цхьан пятилеткаах шиъ пятилетка кхоачашъергъя оаха.

А. ТИМОЩЕНКО.
«Победа» яхача колхозо коорттера агроном.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬЙ

ПЕРМСКИ ОБЛАСТЬ. Геологаша дІаьнаьш гучадаьхад Вишера яхад лий долача моттига. Уж сигала бесара бос лелаш, Іалаш баьнах хоза са болаш да. хІаьта уж шеларий дінавлега юкъера лаьрхІача доведлаш дилача цхьанех тарбеча акутски аьри массала тІеи а да.

Хи тІа долача кхаь фабрика-драгаша алмазаш доах Вишерах вІашхетача хинзара Шутова чуреи Къилбасана Колчима чуреи. Дийнахьа бусе бІаьрг тоннаш лаьтта, жагІа, гІумчакІайоаш драга — лела массивах кристалла доккхара, цхьабакъда, пар мах йоаца сечаш да. Вишерерча алмазаниаша лаьрхІа укх пятилетке уж доахар шозза массандахилла.

СУРТА ТІА: тайгерча Шутов яхача хи тІера драга.

Е. Загуляева сурт.
ТАСС Фотохроника.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

ТОАБЕ БЫТОВОЙ УЧРЕЖДЕНЕЙ БОЛХ

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума аргІанара заседани хилар. Заседане ладийгІар бахача наьха бытовой хьашташ кхоачашдарах йолча Ведана райсовета исполкома доклада.

Исполкомо цу хьакъехьа бaь болх уехкача гучадаьннад Советашем исполкомох бахача наьха хьашташ кхоачашдара болх воала лелабелга.

Соахка Ведана района райцентре бытовой комбинат хьалъе, колхозашка 4 комплексни приемни пункт хьаелла, 19 тайпа бытовой хьашташ кхоачашделга Іалашде аьнна тІайпадар. Цхьабакъда уж мероприятеш кхоачашъяра болх миштa лел хьежача гучадаьннад гІиллошъяра балхаш укхаза вІалла аь ца хиннилга, колхозаш бытовой объекташ хьалъеча юкъе ца эзалга.

30 нах баха пункт я районе, цхьабакъда царех бытовой предприятеш шин юрта мара яц — райцентрен Киров-Юртем. Из бахьан долаш цхьа лоадам болча бытовой гІулакх ийшача 20—25 километр райцентре ух къахьегамхой, е частникаш болча болх. 10 саг ва уж ерригача районе. цхьабакъда пар фу ду хьожаш саг вац. Бытовой гІулакх дара предприятеш чуйола цІеной типовой оборудовани, эша материалаш. фурнитураш йоацаш да. Белгалдаккха доагІа еррига швейни мастерске цхьа аьнх мара ца хилар, бахача наха эшаш долча ассортиментах кІала да хилар.

10 бани а районе болх беш а яхац. Цхьабакъда шоашта енна план цар кхоачашъян. ДукхагІа йолча банеша болх бац доагер ца хилар бахьан долаш.

Президиума заседане иштта белгалдир бытовой хьашташ кхоачашдеча предприятеша шоай планаш кхоачаш ца елга а райсовета исполкомоя республика бытовой гІулакх дара йолча Министерстваси ковкъостал цац моттигерча наха бытовой гІулакх ду специалисташ кийчбараш, болаш болча специалистий квалификаци лакхъярах. болхлой чІоагІбара а дукха йоккхо яц, цудухьа дукха болхлой хувцалу районе.

Президиумо райсовета исполкома тІадиллад КПСС ЦК-аи Министрий Советеи бахача наьха бытовой хьашташ кхоачашдарах лаьца баь соцам кхоачашбар Іалашделга.

Президиума заседане иштта ладийгІар республика социальни Іалашон министра В. С. Симарзина аьча доклад ген здравоохранений социальни Іалашоне йолча массазарча комиссе ха яхарий цІеной хьалахи дІахо йодача хана уж тоадарахи лаьца аьча содокладаген.

Дукх инвалидийи ха яхача нах хех цІа да республике. Йиx бІаь саг ва цу цІеношка. Дикача хьал тІа да уж цІеноши, цига бахача наха эша гІулакх ду, къаьлега безам болчуя боах бе моттиг я. Вочa хьал тІа яц цавна лаьрхІа керда цІенош хьалдар а дараш тоадара а балхаш.

КхоалагІа цу да «Грознпромстрой» треста № 3 йолча гІишлой-монтажни управлене Шаьла районе ца яхача наха лаьрхІа цІенош хьалду. Цхьабакъда хІана а бе безача балхах ах а баьбац. иштта мара пайда ийцабац капиталовложенех а. Коммунальни боахама Министерства, ремстройтреста Чорновечье яхача поселке ха яхача наьха цІенна укх шера шоллагІча квартале ремонт яь йистелькка хила еш яр, цхьабакъда хІана а дІаволадаьнза да уж балхаш. Иштта дІадоладаьнза да Сунженски района Троицкерча кетдома лаьрхІа банни прачечни хьалъяра балхаш, хІана а кийчданаз да Старопромысловски районе ха яхараща хьалъе лаьрхІача доккхача цІен проектно-сметни документаци.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо социальни Іалашон Министерствои Советий исполкомаши декхар ийла яй ха яхача нахаи инвалидаштеи медицински, бытовойи, культурни хьашташ кхоачашдара гІулакх тоадара дукхагІа терко е, царна лаьрхІа цІенош хьалдара, ремонт яра балхаш даим тІахьожам лоаттабе.

«МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ ЦАІ БОЛА ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ХЬЕХАМ»

Из керте а яздаь политически литература издательства араяьннад 1968 шера хьалхарча ах шера советски кепайязон тІа кепайийттача статьяй сборник.

Сборника дешахьалхе тІа белгалдоах марксизм-ленинизм партега, болхлой классага хьаьча Іалашъяьмате йоакха тІехьале, коммунизм бахьанерча къовсане низ болашагІа а ираргІа а дола гера долга. «Цу Ізима байракха кІал, цун зезда тІа—йоах статья тІа,— вай мехка социалистически революци хот а яьнай, социализм хьал а яй; цу Іилма байракха кІал цун зезда тІеи дукхача кхыча мехкашка социалистически революци хот а яьнай, социализм хьалъеш а латт. Из гера лоралар, ердар, толашагІча тайпара тоадар — из да коммунизма гІулакх кортaлара эша хоалам бен дола хьал Іалашдар».

Сборник дІадолалу академика Ф. В. Константинова «Марксизм-ленинизм — цаІ бола интернациональни хьехам» яхача статьяца.

(ТАСС).

«СЕРДАЛО»
3-тІа агІ. 1 август, 1968 шо.

Доазол дехьара

ДРВ ВИКАЛА ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

ПАРИЖ, 30 июль. (ТАСС). Париже хиннача беседай моллагІа пресс тийша я Вьетнама Демократически Республикана етта бомбанаш кхьолла тІема гІуллакхаши дизза а хуьцийла йоецаш а дІакхо дезачу американски оагІонах, ала Париже хиннача беседашка ДРВ делегаце официальни викал хиннача Нгуен Тхань Ле. Цо селхан кхамал дир французски кхьча мехкашкарчей журналисташта аьча пресс-конференце.

Цо белгалдаьккхар, ДРВ позици хувца ца луш чІоагІеи ксаш хилар а «Ханой позицеш кІаьдъеннай» яхаш американски пресса еча цхьаккха а спекулацеша Парижерча беседай толам боаккхарг ца хилар а.

ДРВ-е ЧУЯЙТАЙ

ХАНОЙ. (ТАСС). Вьетнама Демократически Республика сигале турпила лорцеш латтараша 26-чеи 27-чеи июле американски йиъ самолет чуяйтай Куангбинь, Нгеан яхача провинцешкеи Винь-линь яхача районеи. Кхы тІа даьча хоамех, ДРВ сигалъ яьхкача американски кхаь самолета а чекхбаьккхар шоай сий доаца никъ Хатинь, Куангбинь яхача провинцешка.

Вьетнамски информационни агентстве хьахойт, ДРВ территоре тІа чуяйта американски самолеташ 3065 я, яхаш.

ОАР МИД-а ИНСТРУКЦЕШ

КАИР 30 июль. (ТАСС). ОАР-а кхьча мехкашкарча министерства доазол дехьарча ОАР-а дипломатически представительствай берригача посолашкеи царна керте латтарашкеи инструкцеш яхьийтай. Цар тІа ювц хІанз Израило лелаеча пропагандистски кампанена нейтрализаци ераха йола предложенеш. Израильски дипломатически гІозараша лерхІар да ОАР-а ГаргарчА Малхбоалера кризис дІаякххара цаІ мара йоаца средство тІом бар лерхІаш хиларах общественность тешае гІертилга.

«Аль-Ахбар» яхача газето хоам бу, ООН-а Кхерамзлен Совета 22 ноябрерча резолюце ларда тІа, из Израила тІаьца ца тугаш я, кризис машаре дІаякха лерхІаш ОАР-аца айхха гІулакхаш леладе гІерташ хилар инструкцеш тІа белгалдоаккх, яхаш.

НИГЕРЕ РАДИОС БАЬ ХОАМ

ЛАГОС, 30 июль. (ТАСС). Федеральни эскараша хьалаьцай йоккха, стратегически мах болаш пункт — Порт-Харкорта 40 километр къулбехье-малхбузехье йола Ахоада яха город. Цунах хоам бир селхан Нигере радиос. Хоама тІа йоах, из хьиламарча фактически чакхдаьннай Риве яха штат мукъаяккхар.

КАРТОГРАФИЧЕСКИ ЭКСПАНСИ

КАИР, 30 июль. (ТАСС). «Роз аль-Юсеф» яхача кІиргаІа цкъа арадоалача газета редакцега кхаьчал Израиле арадаьккха, дерригдунен сионистски конгрессей хьалхе леладеча деятелашта юкъе доаржадаь дола карта. ХІаьта цу конгрессо къайладІара совешани хилар массехк кІира хьалхагІа Иерусалиме.

Карта тІа отталаьд «Израила доазош». Мехка «кхерамале» доаларэ эггара а дикагІа меташ лерхІ на лидераша. КІиргаІа арадоалача газето йоах, из карта метадаьд сионистски болама эггара лакхерча кулгалхоша.

«Роз аль-Юсеф» яхача газето кхаду, карта тІа Израилех цІатехал ОАР-а территоре дикка дакъа. Абу-Агейла, эль-Ариш яха мах баха пункташ юкъе а йохийташ, хІаьта ишта Газа еррига территории Акабски заливагара Шарм аш-Шейхага кхаччалца йола форда йиста.

Къаьстта къаьга ба Тель-авиверча экспансионистий иордански территорешка болаш. Израильски картографаша шоай доазонашта юкъедехьа Иерусалим, дола хин Иордана еррига малхбузен оагІув меттел, мехка столице — городега Аммана кхаччалца дола Малхбоален Иордане дикка дакъа а. Тель-авивски экстремисташ Сирера голански лакхаленаш а дІаякхо лерхІаш ба, хІаьта, царна хетачох, израильско-сирийски доазув Дамаска 8 километр гаьна хила чардаргІаш. Тервал ца еш йитаза Ливан а. Сайда яхача городе кхаччалца йола цун еррига къулбехьен дакъа Израила доазонех хІатеха да.

Израильски экстремистий картографически экспанси цІаьхха а хьахьоех. ІарбашкаРа шоаш дІаьлача территорешкара дІабаха безам ца хиларал совгІа, 1967 шера 22 ноябре оттадь ООН-а Кхерамзлен Совета резолюци телхаргш. дІахо а территореш дІалуица планаш хиллеш уж хилар.

ХОРЖАМАШИ БОМБАШИ

НЬЮ-ЙОРК, 30 июль. (ТАСС). США президентала ваха гІерта сенатор Юджин Маккарти Нью-Йоркски гарлема негритянски организацей харжархошца вІашагІкхетилга дохаде безаш хилар вІашагІкхетача злания кІал бомба елла хилар полицега дІахайтачул тІехьагІа.

Хоржамашта хьалхарча цу гІулакха юкъе дакъа лоацараш ІалаьмаТе чолка дІабахар цу зданера. Полици из тохкаш я.

ХИРОСИМАНА АТОМНИ БОМБАШ ЕТТАРАХ БАЙНА НАХ

ТОКИО, 30 июль. (ТАСС). Японена американцаша йиттача бомбаша бойбаьрий списка тІа дІаязъергья кхы а 610 японца цІи. 6 августа, города Хиросимана атомни бомбаш йиттта 23 шу дузаш машара Хиросимски парке кашамашка йилларгья цу города атомни бомба теха байнарий керда список. Дукхьал укх шера Хиросимски госпитале цу хана атомни бомба эккарах кхелар 32 саг, яхаш язду «Асахи» яхача газето.

Атомни бомбаш еттарах байнача наьха список уттаю атомни герз доаржадара дукхьала къовсам лоаттабераша. Из список 18 книжках латташ я. Цо даталоттиду японски города Хиросимана атомни бомбаш еттарах чьаханнараш. Цу книжкаш тІа я 63428 саге цІи.

ВЕЖАРАШХА ДОЛЧА МЕХКАШКАРЧА ІИЛМАИ ТЕХНИКАИ КЕРДАДАРАШ

ЭРСИЙ-МОНГОЛЬСКИ СЛОВАРЬ

УЛАН-БАТОР. (АПН корр.). МНР-и Советски Союзаи юкъера культурнии экономически бувзамаш дегІадахкаро хІагІерита дІадийхар керда, кхы а дизагІа эрсий-монгольски словарь оттаделга. Цу тайпарча словара хьалхара том республика книжни тиашка дера. Цунна юкъейихьай нет шу хьалха монгольски специалисташа ца леладеш хинна дукха а ІилмаИ технически терминаш.

Словарь деш бархІ шера хьахьийгар. Из оттадаьча академика Ц. Дамдинсурэнен МНР ІилмаИ Академе меттеи литератураи института вокхагІа волча ІилмаИ болхлочо А. Лувсандэндэвен. Словара юкъе 50 эзар дош дихьад. гарггарча хана арадаргдолаш да шоллагІа том. Керлача эрсий-монгольски словара тираж 35 эзар экземпляр я.

АЗ КХАЙКАЮ ХЬО, АЗЕРБАЙДЖАН!

«Азербайджана кхле театр» яхаш яь Грозне кхаь хиннехь гастролешка хиннача СССР халкъа артиста Бейбутов Рашида концертни программа. Дукха нах гулбеннабар гІорваьннача артистага ладувгІа. Концерте боагІача дукхахчеста хьалхашка оттар укх тайпара хаттараш: миштав хІанз цхьан хане «Аршин Мал-Алан» яхача кинофильмана мехка дІанайза дукхаеза артист, малагІа керда иллеш хозаргда хІанз концерте?

Ала деза Бейбутовна вІашагІкхетарал ладувгІа баьхкараштв боккха тоам хиннилга. ХІаране дег чура оалар: «дика». Эггара хьалха ала доагІа Бейбутова хоза оаз, массаза санна, цІена, къаьга, дег чура екаш хилар. Массе оагІорахьара кІоаргъеннай цун говзал: сцена тІа лелар, хІара илледа шие тайпара сурт гойташ вола цун вокаьдиь драматически говзал, йоккха музыкальность.

Бейбутов Рашида концерта йола программа, массаза санна, хетаьяр Азербайджана. Цо эоцуе кхайкаю цун турпалах, цун халкъа истори, цун таханара сийрда вахар.

...Хьона, баьпира са вехи,

Хетаю аз сай оаз...

Ала деза керда программа гошза вІаштІехьаьнкка хилар. Гуш да Бейбутов искусства къайленаш тохкаш, уйла еш, даим кердачунна тІакхувш артист волга. Программана да керда иллеш, шие тайпара вІаштІехьаьнъла лошераш, шие тайпара художественни оформлени. Цхьабакъда, цІаккха а хувцалуш яц Бейбутова искусства дарл: цун шие тайпара говзал, халкъал доалаш йола творчество. Керлача программа тІа иштта говза вІашагІтехай къаман искусства безгалешашн хІанзарча заман музыкальни творчествара карагІаьнараши. Из гуш да дукхьал оркестрага хьежача а: цунна юкъе я орган, аккордеон, гитара, контрабас, тар, бендир, саз. Цхьабакъда, оркестр йоккха говзал йолаш я. ХІара музыканто хьагойтар шоаш йоккха талант йолаш болга. Программа музыкальни оагІув вІаштІехьаьнкхар да оркестра кулгаллеш вола Бабаев Рафик, тарш саза локкхар Азербайджана заслуженни артист Али-ага Кулиев, бубнист — Азиз-ага-Наджаф-заш-Али, аккордеонист — Макаров Михаил, ударник — Дадашьян Аркадий, контрабас — Хадим-Багиров-Али.

Программана иштта дар тайп-тайпарча халкъий иллеш, машар кхайкабу иллеш.

Боккхача безамца тІайиэар хьежараша Бейбутова концерт.

НОВКЪОСТ, ХЬЕХАРХО

МалгІабике цІи хеза я Рубащенко Николай Ефимовича кулгалху № 887 йола буровой бригада. Кхьча тайпара хила йиш а яц: ткъо совгІа шу да из мастер буру детташ вола, дика бова цунна шие болх.

ДІадаха шу дика чакхдаьккхар цун коллектива, иштта дакха къахьегамад толамаш доах укх шера а. ХІана 1400 метрага кхоачаш буру техад бригада.

Дика болх бах Іап коммунист Николай Ефимович. Къоначарна шийна хово дІахьеха кийча ва из массаза а.

Николай Ефимовича хьийххача тайпара шоаех тІалат ца доаккхийташ къахьег цунца болх баьраша. Иштта ва цо хьийха, Іомадаь буруьдеттар Чилиев Іалихан. 6 километр кІоаргал долча скважина буруь тоха бохийта нах хоржача хана эггара хьалха цун цІи яьккхар конторе. ХІана из № 900 йолча скважина буруь тоха бригадера. Дукхача совгІаташца, премешца белгалваьхав Іалихан. Заочно техникум яьккхай цо.

ХІана Николай Ефимовича Іомабеш ба буруьдеттараш Цечоев Султан, Сагов Іалихан. Кастта моллагІа а болх шоаш беги болаш курбба уж а. ДаьрхІа программа а йолаш занятеш а мастера бригаде къоначоца. ТІаьха вожжар конторе вІашагІъехкача комиссешка экстренно экзаменаш дІа а телаш шоай разрядаш лаккхъю.

Х. СУЛТЫГОВ.

«Малгобекнефть» НПУ къахьегамен экапен отдела вокхагІвола инженер.

ДИКА САЛОІ ЭНЕРГЕТИКАША

Грознерча № 2 йолча теплоэлектроцентрала дукхача болхлоша, гІулакхерча наха, инженерно-технически болхлоша шерра-шера салоІ санаторешка, салаІара цІеношка.

Дика вІаштІехьаьннад энергетикашта шоаттадехошкеи кІирандешкеи салоІалга а! Дукхха а болхлой хІаналехьа а шоай деза лаьцца салоІаш хиннаб Мехкеты яхача юрта юххерча шоай салоІара цІагІа, массеххаза Каспе барза йисте хиннаб, Къилбаседа-ХІирийчене, Чечски-Балкхарийчене, Пятигорске, Кисловодске экскурсешка яхаб.

Укх денношка туристски автобусаца шеи кІиранна лаьрхІача экскурсе яхай № 2 йолча ТЭЦ энергетикий группа (20 саг). Царна юкъе ба: ТЭЦ-а директор И. Н. Маймескулов, котельни машинист Иван Бочкарев, уборщица Наталья Лежнева, котельни цеха мастер Петр Нечаев, турбинни цеха начальник Иван Токарев, кхы бараш. Уж хьожаргба гг. Орджоникидзерча, Тбилисерча, Кутаисерча, Краснодарерча исторически моттигашка. ІаьржачА форда берда йистерча городашкарча — Сухумерча, Сочерча, Туапсерча белгаларча моттигашка.

ТЭЦ методиста Георгий Киселева сурташ доахаргда экскурсе болча хана салоІача эггара тем хьежаргча моттигий хІаьта Грозне уж юха цІабаьхкача фотогазет ара а хецаргда.

Энергетикаша дІахо йодача хана кхы а дукха экскурсеш ергья. Август бутт чакхбоаллаш Азербайджана столице — Баку гІоргба уж.

Х. СУРУДЖАНЦ,

«Грозэнерга» оператор.

ТЫЛА ТІЕМАХОЙ ЭКЗАМЕН ЛУШ БА

УЧЕНЕШ ЙОЛЧАРА РЕПОРТАЖ

Учене кулгалхо чІоагІа мукъаьвоацаш вар. Карта тІа ІотІа а хьежаш, штаба начальника докладага ладувгІар цо. Кхоана е лерхІаш яр хоадамбеш йола сражени. ЦІаьхха а гІулакх миштад хьожаш вар инарал.

Из ха тІакхоачаш эскарана массехк километр тІехьашка ваьккхар чІоагІа дукхьале еш хинна «моастагІа». Е саш яр ІалаьмаТе цІенхашта йола операци. Дийнахьи буси йолча хана тылаш хьатІаоза, тІом беш дола доакъош тІема гІирсаца. кхачанца ІалашдеЛ делаш дар, кхы тІа а я а ремонт е а езаш яр техника, каттоло яккхара мел эшар тІаьло хезар.

Из еррига де дезаш еха а СССР-а оборона Министра заместитела ТІема Низий тыла начальника арме инарала С. Марихина, ха корайир журналисташ тІаьца. Тыловой учене шка йола событеш йоазийтар тхона цо. Ше доржарга масштабага дилача Советски Эскаре мел хиннарех эггара а йоккхагІчарех цаІ я из.

Фуй цу учений башхалонаш, царие лерхІар?

СССР ТІема Низий тыла ерригача службай керттерча декхарех цхьа декхар да эскарий материальни бытовой хьашташ маьршача а тІема а хана шоай ханнахьен диллан кхоачашдар. Эггара тайп-тайпара йолча а технически а средствашца ІалашдаьчА миллионаш нах юкъа бола эскараш даташ хургдолча вай ханарча тІема хьалоша кхы а боккхагІа лоархІам болаш да эскараш тыле ІалашдаР. Из декхар мел толам болаш кхоачашду хьажа йиш хилар тхоьга шоллагІча дийнахь.

...Дийнахьи буси массехк бІаь километр никъ а бь, тыловой подразделенеша шоллагІча дийнахь сатоссаш тІадера тІом дІахо бара хиланза доргІоаш кхоачамаш. Из ІалаьмаТе чоалханс декхар кхоачашдеча къаьстта белгалбаьлар резервисташ.

Цу дийнахь тхо хилар еррига а сапасе баха мукъабалийтача, хьалха эскаре гІулакхе хиннача нахех латтачарех йолча цхьан база. Масала, автомобиле водитель мугІарера Л. А. Загладнов. Из хьалха хинна морякаа. 1952 шера къаьстар из флотах. Из хог гІова горьковчани учене вина массехк ди мара дац. Шие гІулакх геттара дика дова морякa. ЧІоагІа раьза я цунна командовани. ІалаьмаТе дика водитель ва из, йоах цох эпсараша.

Резервистий кхоачашдеза деза декхараш геттара тайп-тайпарен доккхийн да. Эскараша тІом бара эшаІалаьмаТе дукха материальни средствашт а складашка. Тыла подразделеней декхараш хІанз дикка чоалханегІа я Сийлахь-боккха Даьхен тІом даьттача хана хиннарел. Вай ханарча тІом тІа эскараштА дукха а дукхагІа еш хІана доагор, тІема кхоачамаш, кхыйола материальни средствашт.

Тхо база даьчар, дийна хьалхаша отталаь декхар личний составо тодамца кхоачашдаьчул тІехьагІа. Дийнахьи буси йолча хана резервисташа тІом беш дола эскараш тІом дІахо бара мел эшачунца ІалашдаР.

ХІара дийнахь, хІана сахьата керд керда халонаш дукхьала уттта бІухошта. Маккарай тІема чоалханерча хьалашка цар буввамца ІалашдаР ерриге подразделенеш. Делкам догІа толдашехьа а опытни вочанІираша хьалхле дулача санитарша радиорезейни питательни динеш еххар. чІоагІа доаддача хана буваме еррига тайпаш вІаштІехьдаьхар. Дукхаза тІаухаш цаона новкъостал деш хилар вертолеташ.

Иштта дола масалаш дІалийца хьа. Учеееш хиннача районе массехк дийнахь догІа дийххар. Бьачан хина бетон санна чІоагІа хинна накъаш цхьатарра хотта баьнна дІаеттар. ХІаьта мел дукхаленаш кийчйир ІалаьмаТе—ушалаш, хиш, листа хьунаш.

Укхаза бІухошта гІо де йоагІа ваькъа батальонаш. Вай ханарча техникаца кийчъь я уж подразделенеш. Шоашта хьалхашка латта моллагІа декхар кхоачашдулургдолаш уж хилаоах цІаькха а тайпар тхо.

Бетона тІа гІолла йодаш из, 80 километр никъ беш сиха йола машин. Наькъа дехьен сехьен кийчташта метта ушалаш я, хІаьта массехк де хьалха из трасса укхаза вІалла я а яцар. ЛаьрххІа йолчарех цхьан подразделене бІухоша бир никъ, из вІалла тара беш Сийлахь-боккха тІом хиннача шерашка хаьхиннараштА.

Учененш дІахо еш я. Кердо-кердагІа дола декхараш толамца кхоачашду цаона юкъе дакъа лоацараша. Советски бІухоша хила ма доагІара кхетамца, инициатива йолаш кхоачашду уж.

М. БАРАТИНЦ,

ТАСС спец. корр.

ХЬИНАР ДОЛА МЕХАНИЗАТОР

— Гураха дийна ялат чуэцаш лаккара хьоккхамаш гойташ къахьийгача нахах дувда волча, эггара хьалха тхоай Хьасанах лиеа дош аьлла сона. — йоах МалгІабика районна «Алханчуртски» совхоза кертерча агронома Цуров Махьмада.

Бакълуи агроном. Хьасан районе вовзаш ва. Боахаме эггара боккхагІболча ветеранех цаІ ва из. Ткъа шу дахьинад механизатора комбайнна штурвал бе елла.

ДагадоагІа цкъа тхоаш цун цІагІа вІашагІкхийтта. Цу хана са теркам тІаьсар Хьасана бега лелаеча газета тІара хьаьхача статьяна. Цар тІа дувцар Павлодарски областе цІаккха кІаьд ца луча, хьинар долча механизатора лаьхача къахьегама толамех. Газеташ хоам бора цун рекордех. Трактора тІехьайийзача цин комбайнаца цхьан сезонах 1100—1200 гектар хьоккхаш итт-пхийтта эзар тонн ялат оарлар Хьасана. Иштта оасаре къахьегарах хоккха совгІат делар Баркинхоева — Къахьегама Цена Байракха орден. Цхьайтта шу хьалха цІавера из.

Безаме гІайийцар механизатор откормочни совхозе. «СК-3» яха самоходни комбайн елар цунна. Сатийна воагІалаш Хьасан, цун салоІам къахьегамца ба. Тракторашта ремонт яьвалча кхай тІа вола из хьажиІаш кхеча аренна кулгаллЕ. ХІара шера чІоагІа хьунакъаю хьажкІа цун звенос. Укх яьхи 541 гектар хьекха, ийс эзар цетнер гураха дийна ялат эрда, совхоза комбайнераШа юкъе аьржача социалистически къхьалхара моттиг яьккхай хьинар долча механизатора. Совхоза кулгалхоша ахчан премин МалгІабика горкома партей горисполкомеи Сийлен грамотеи луш белгалбаьккхар Баркинхоева къахьегам.

Дахача Іай трактораш, комбайнаш тоеча хана ремонтни группана кулгалле хьожавир Хьасан. Укхаза а сиха вІаштІехьбаьккхар цо болх. Лоацача хана иортбоахана техника ремонт яра оарцагІбаьхар берриге механизатораш. Эггара чоалханера балхаш цо шийгара хьоккхам гойтар цо. Пунга хьежжа оасаре къахьегар механизаторашна я. Ханнахьа тоаяь ялар техника.

Укх шера, эггара хьалха хьувнъам чуека шие комбайна тіеІоагІа кхай тІа йоаккхаш юххьанца сана дог детталора ветерана.

Чуийна лаьннад боахаме гураха дийна ялаташ, хІанз кеи чуэна болабаьб. Хьалхарча дийнахьа зеиа хІа ца хецаш цІе ваьнпех йоалл Баркинхоева комбайна тІа.

Дийнахьара норма цаІ ах-шиь кхоачашъю цун экипажо. Массеххаза Баркинхоева ахчан премеш ялла кхай тІа веиаи совхоза парткома секретарь.

Пятилетка кхоалагІча шера ала бІаь гектар ялат чуэна лаьрхІад хьалха латтача механизатора. Из кхоачашде гарга ва Хьасан, хІанзале 480 гектар хьекха хьаннав.

В. ТАГУРОВ.

ЭГГАРА ХЬАЛХА ГРОЗНЕ

Тахан сахьха М. Ю. Лермонтова цІерагІча театре шие гастролеш хІайодаю Московски комеде театра коллектива.

Гастролаш ера цхийтта дийнахьа цхиъ спектакль оттаергья хьаьшана вай республика къахьегамхошта. Царна юкъе я А. Толстойс язьяь «Касатка» яха комедий цІи йоза вола испански драматурга А. Касона «КхоалагІа дош е безам...» яха комеди, кхыбараш а.

Вай эрителашта театра коллективо цин премьера гойтаргья. Уж а «Безамах йола 104 сагІо» яха Э. Радзинскай «Дерриге а хьалха да» яха Р. Назаровен спектаклаш.

Эггара дІамагІбола эрителаш а бинбеннабац вай хьалшашта. Безаш...

МАЛАГІА ВАРГВА ХЬАЛХА?

Вай республика юртбоахама министерства коллеге инициативах районашкарча колхозийи совхозийи механизатораштА юкъе «ДикагІа вола ахархо» яха цІи яьккхара конкурс е лаьрхІад.

Укх денношка эггара хьалха Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозе вІашагІтехар цу конкурсе дакъа лаца безам хиннараш. Боахам шинна бригадера ворхІ механизатор вар гусеничи трактораШа латта оаха ча яхе бовла лаьрхІараш.

Цар шоай болх дІаболабалехьа технически экспертизо хІара агрегата хьалхе тоаяь а техха конкурса условеш дІайовзийтар трактористашта.

Цул тІехьагІа йоазава пресс-латола А. Билетова боакъо елар старте лаьттача трактористашта болх дІаболабе мегаргба аьнна.

ХІара агрегата аха дезар шиш гектар лаьтта. Из сиха аха валарал совгІа белгалдеш хар оахьиа кІоаргал, бэдл пиисса боаххар.

Цар массане шоашта хьахьожьлча участкашкара лаьтта аха дІаьккхача комиссе теккар хІаране болха дикал. Цига гучадьлар кьоначча трактористА комсомольца Тучин Ивана дар оахам сиха а дика а даьлга. Хьалхара моттиг цо яьккхар. ШоллагІа йола моттиг Агаспарова Шарпудинага кхаьчар.

Дика да аьнна белгалдир Абиев Кирилла, Горбунов Степана даь оахам.

ХІанз районе яхача боалхошка а болабеннай лаьтта оахача цу тайпара конкурсаш е.

А. САЛОВ.

ЧА ДОАГАДЕЧА ХАНА...

Ча тІера хІа а даьккха лаьтта аха болалуча хана цІи етташ юххьенга чана юххаш йодгаш кхашка. Бакъда, чуьцанза йола ялаташ, вІашиатеха ча, техника цу цІерах лоралра дукха сегата хилаш цхьадолча боахамий кулгалхой.

Из бакъал долаш МалгІабике кхай тІа болх беш йоалла цхьа трактор дьгар дукха ха йоаццаш.

Иштта мерд бохкто нахаме цо хетош дерзлу из гІулакх Несаререча боахамашка а. Хьоккхаш, оалаш.. ча вІашкаоаш, цІенъеш. йола участаш гонахьара аьха тукха гац укхаза. Комбайнаш цІера дукхьала эшаш йола оборудовани, инвентарь йоацаш кхай тІа яьхай. Хьатташка а эп цІера дукхьала хиланза эргйоаца инвентарь.

Дукха дийцад оаха хІахо уж гІалеташ да мегаргдац яхаш «Плиевский» совхоза директорга нов Гадиевга, цигарча керттерча инженерага нов. Аушевга. ХІама хулаш дац. Укхаза цецбоал цІи хьоайича, вІалла из ергйоацаш санна.

Кастта хьатІаоттаргья шоллагІа тьувкъам чуэна ха.

Нагахь санна цІера дукхьала бола кхоачам Іалаш ца бече дирекцорий, специалистий кисара ахча дІагІоргдолаш гІоа детташ хьыча тохалургбар уж. Из де а дезаргда.

А. ЛЮБИМОВ,

Нохч-ГІалгІай АССР-е МООП белхо.

«ТЕРЕК» — «ЛОКОМОТИВ»

СССР-е хьалхара моттиг яккхара «А» класса шоллагІча группа кхоалагІча подгруппа футболистий арІІанара матч хилар. Тбилисерча «Локомотив» стадионе вІашагІкхийтар моттигера «Локомотив» грозненски «Терек».

Цхьаккха команда кот ца йовлаш чакхьаьлар из матч. Счет 2:2

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грозненн доазама йодчьа а йоацаш, хуцалуш морхаш хургья. малхбузехьара цхьарчоа даьгІа а болаш. тІаккха гІаьхха хьекхаш мух хургба. республике гІалла 22—27 градуси Грозне 24—26 градуси йІовхал хургья.

2-чей 3-чей августе хуцалуш морхаш хургья, цхьанцанаха лоацача ханашка догІа делхаргда. цкъувкъа мег къулба-малбоалехьара цхьарчоа даьгІа а болаш. тІаккха гІаьхха хьекхаш мух хургба. буйсашка 17—22 градуси, дийнахка 27—32 градуси йІовхал хургья.

Метеостанци.

Редактора [illegible]

А. А. МЯКИЕВ.

ДЕРРИГДУНЕН IX ФЕСТИВАЛЕ

СОФИЯ. Дерригдунен IX фестиваль.

СУРТА ТІА: ГДР делегатшта юкъера советски спортсменаш А. Иванова (аьрдехьара ихоалагІьар), П. Белетников (юкъерара).

●

Сурта тІа: советски делегаци Софе улицашка гІолла торжественна йодача хана (аьрдехьара сурт).

В. Будкин А. Кузнецов телефото.

ТАСС фотохроники.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктохкамо секретара—3-34-38; партийни вахарен, культураи, промышленностен отделий—3-42-30; юрта боахамен письмойи отделий—3-42-29.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства и писем — 3-42-29.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революции проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05162. Заказ № 3152.